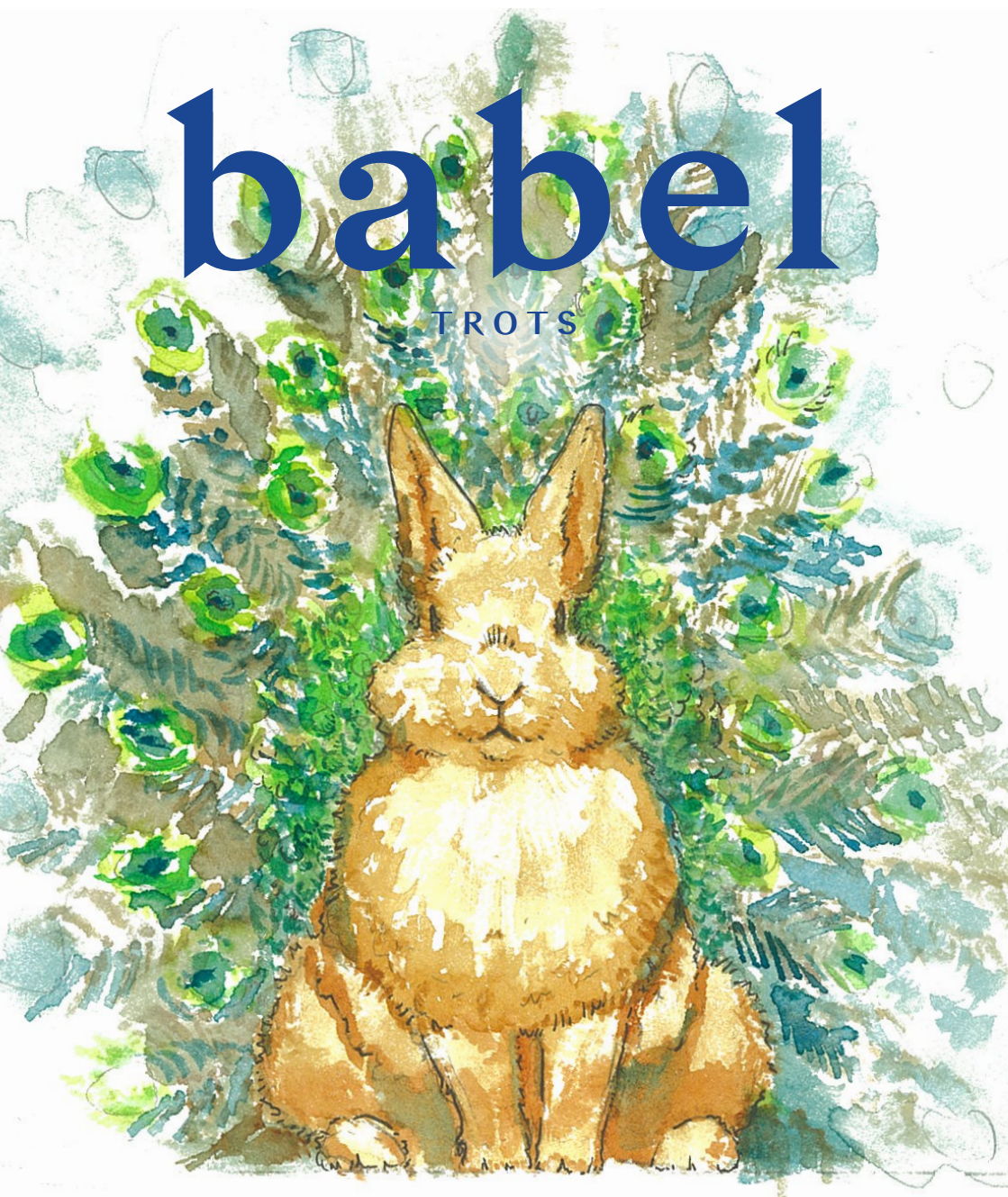

babel

TROTS

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN

HOOFDREDACTIONEEL 5
door Dieuke Kingma

IN GESPREK DE KUNSTRAI BIEDT RUIMTE VOOR
NIEUW TALENT: IN GESPREK MET XAM VAN KEMPEN,
YIP STALS EN LARISSA ESVELT
door Biko van Deijck 6

GELEZEN CONNIE PALMEN: DE IN GENIALITEIT
VERHULDE DORPSGEK 14
door Tania Alhashimi

ESSAY EEN SOORT TROTS 19
door Sybren Sybesma

COULMN MASTERSCRIPTIE.KLAD 22
door Sophie Meijer

ESSAY VAN ZENVIBES IN HET OUDE JAPAN TOT
ENGELSE KOKETTERIE IN DE 19E EEUW 24
door Dominique Seelen

ESSAY VERZAMELD GELUK 29
door Sybren Sybesma

ESSAY EEN TROTSE WOLF IN HOLLANDSE
SCHAAPSKLEREN 32
door Tania Alhashimi

PERSOONLIJK ESSAY VOL TROTS EN BORST
VOORUIT HEB IK DAT *NIET* GEDAAN! 36
door Elena Cornelisse

COLUMN HET ARCHIEF 40
door Phoebe Meekel

ACHTERGROND IGLESIA MARADONIANA; DE
RELIGIEUZE WENDING VAN HET VOETBALTROTS 42
door Pleun Kraneveld

GEDICHT ALS EEN PAUW 47
door Teuntje Ott

GELEZEN DOOR DE OGEN VAN LAO ZI 50
door Dominique Seelen

FOTOREPORTAGE TROTSE RECEPTEN! 57
door Phoebe Meekel

BABEL BABELBOX 64
door Phoebe Meekel, Sophie Meijer,
Sybren Sybesma

**Babel, Maandblad voor
de Faculteit der
Geesteswetenschappen**

Spuistraat 134, kamer 2.01F,
1012 VB Amsterdam,
babel-fgw@uva.nl

Hoofredactie

Tania Alhashimi en Dieuke Kingma

Redactie

Tania Alhashimi, Elena Cornelisse,
Biko van Deijck, Dieuke Kingma, Pleun
Kraneveld, Phoebe Meekel, Sophie Meijer,
Teuntje Ott, Dominique Seelen,
Laura Slee, en Sybren Sybesma

Eindredactiecoördinatie

Santi Wester

Eindredactie

Geertje op de Hoek, Ines James,
Madelief Stad en Santi Wester

Beeldcoördinatie

Lesine Möricke

Coverbeeld

Anne Möricke

Illustraties

Winonah van den Bosch,
Bob Foulidis, Ines James,

Alicia Koch, Jules Koster,
Ieke Meijer, Anne Möricke,
Lesine Möricke, Saoirse Stack,
Bert Slenders, Romy Veecken
en Susanne de Visser

Webredactie

Tania Alhashimi en Dieuke Kingma

Redactieraad

Sarah Beeks, Reinier Kist,
Everdien Rietstap en
Thomas Rueb

Vormgeving

Luke van Veen,
www.lukevanveen.com

Druk

drukpartnerszuid
www.drukpartnerszuid.nl

Vind ons leuk

www.babelmagazine.nl

Zie ons archief op de
UvA-website van *Babel*.
Je vindt ons in de A-Z lijst
van je opleiding.

Lieve

lezers,

In een stoffige doos bij mijn ouders thuis ligt een hele verzameling cd's die ik als kind uit mijn hoofd kon meezingen. Michael Buble's *Crazy Love* bijvoorbeeld, de *538 Hitzzone Best of 2011* en *Rockferry* van Duffy. Een van mijn favorieten, die ik grijsdraaide tot mijn broertje (opzettelijk?) de cd-speler sloopte, was *Fier* van Nick en Simon.

Ik herken niet alle titels, maar ik herinner me wel dat ik veelvuldig naar het vierde nummer klikte. 'Mag ik met je mee' is een Hollandse ballade in optima forma. Plastic piano en strijkinstrumenten, autotune zo strak dat je je haar ermee in de lak kunt zetten, een zwoele gitaarsolo, en teksten zó letterlijk dat de gedichten die ik destijds schreef ernaast verbleken.

Terwijl het nummer me meeloodst door een zeer bevredigende modulatie, herinner ik me hoe trots ik was dat ik wist wat 'fier' betekende, namelijk: trots. En dat is dan ook meteen het thema van deze *Babel*!

Een aantal van ons schreef over de vraag: waar ben je trots op? Biko sprak drie veelbelovende jonge kunstenaars die eind deze maand hun werk zullen laten zien op de KunstRAI, een kunstbeurs in Amsterdam. Sophie stond op haar beurt in haar column stil bij alle strijdkrachtige scriptieschrijvers. En Sybren schreef voor zijn master een boek en deelt met ons hoe dat was.

Trots gaat voor onze redacteurs ook over identiteit. Zo schreef Pleun over fanatisme rondom voetbal en reflecteerde Tania op de afkomst van trots. Verder dook Dominique in de verschillende perspectieven op 'trots' door de geschiedenis heen en deelt Phoebe de recepten die zij meester is geworden. Tot slot schreef Teuntje weer een prachtig gedicht over de rots in de branding die je zelf kan zijn.

Liefs,
Dieuke

De KunstRAI biedt ruimte voor nieuw talent: In gesprek met Xam van Kempen, Yip Stals en Larissa Esvelt

Van 27 maart tot en met 1 april vindt een nieuwe editie van de KunstRAI plaats. Gedurende zes dagen dient de RAI, een beurscomplex in Amsterdam-Zuid, als standplaats voor één van de oudste hedendaagse kunstbeurzen van Europa. De KunstRAI biedt, los van tientallen Nederlandse galeries, tevens een plek aan twintig recentelijk afgestudeerde kunstenaars van de kunstacademie in Arnhem (ArtEZ), een unieke kans om hun werk aan de top van de kunstwereld te tonen.

Tekst door Biko van Deijck

De KunstRAI is op verschillende manieren een spektakel te noemen. Niet alleen is er het beste werk van dit moment te zien, ook is het een plek om de kunstwereld in al haar (enigszins elitaire) glorie te aanschouwen. De dikke brilmonturen en fluwelen smokingjasjes van de bezoekers vliegen je om de oren. Iedereen is met iedereen in gesprek. Ik kan uit ervaring mededelen dat het zeer de moeite waard is om een middag ongegeneerd boven je stand te leven en je met een bekertje Chardonnay van € 12 door de menigte te bewegen, als ware je er een volwaardig (financieel) onderdeel van.

Het schouwspel roept ook een vraag op: hoe word je als beginnend kunstenaar onderdeel van dit wereldje? Op die vraag bestaat uiteraard geen eenduidig antwoord, de weg van de kunstacademie naar de KunstRAI is als die naar Rome. Maar voor afgestudeerden van ArtEZ is de snelste route misschien wel de *open call* die de academie uit Arnhem jaarlijks houdt.

Onder de naam Backstage Academy worden alle ArtEZ-alumni, van de bachelor *Base for Experiment, Art and Research* (BEAR), van de afgelopen vier jaar uitgenodigd zich aan te melden om kans te maken op een plekje in de RAI eind maart. Uit alle aanmeldingen wordt een selectie van twintig kunstenaars gemaakt die ieder twee werken mogen tentoonstellen op de KunstRAI. Met drie van deze twintig ging ik in gesprek: Xam van Kempen, Yip Stals en Larissa Esvelt. Ik had het met hen over wat het inhoudt om afgestudeerd kunstenaar te zijn, hoe het is om je eigen manager te spelen, en over hun creatieve praktijk. Elk gesprek sloot ik af met de vraag: ben je trots?

Xam van Kempen

Xam van Kempen maakt olieverfschilderijen die je misschien wel het best kunt omschrijven als punk op doek. Soms letterlijk, als hij zijn favoriete muzikanten, of vrienden uit de punkscene schildert. Die punk vertaalt zich tevens in zijn schilderijstijl, die los, en zoals punk,

onconventioneel is. De keuze voor verf als medium was op zijn zachtst gezegd een opvallende, aangezien hij tot aan zijn eerste schilderles op de kunstacademie nog nooit een kwast tegen een doek had gehouden. Aanvankelijk werd het besluit te gaan schilderen ook niet gesteund door zijn docenten, vertelt Xam.

‘In mijn eerste jaar op de academie was schilderen een verplicht onderdeel, ik bakte er toen nog helemaal niks van’, vertelt hij mij in het rumoerige Arnhemse café waar we hebben afgesproken. ‘Toch werd het al snel mijn favoriete medium. De speelsheid en de vrijheid van schilderen sprak me erg aan. Ik kreeg te horen van docenten: waar ben jij mee bezig, wat is dit? Toen was ik heel koppig en dacht ik dat ze ongelijk hadden. Maar als ik dat werk nu zie, denk ik: oei, haha.’

Het ontbreken van een nauwkeurige techniek is een essentieel onderdeel van Xams stijl. De koppigheid die hij noemt zie je duidelijk terug in zijn werk. De schilderijen hebben iets stoers, iets achteloos. Als je zijn werk zou willen categoriseren, kom je al snel uit bij Art Brut, letterlijk vertaald uit het Frans als ‘rauwe kunst’. Een soort anti-stijl waarin ambacht eerder een obstakel is dan een zege.

Toch heeft Xam in zijn techniek wel degelijk een ontwikkeling doorgemaakt, vertelt hij. ‘Ook omdat ik nog helemaal niet zo lang schilder. Maar ik probeer te voorkomen dat ik er te goed in word, dat

lijkt me niet leuk. Gelukkig is dat nog lang niet het geval.’

Die rauwheid is in lijn met de thematiek van zijn werk. Xam schildert veelal vrienden uit de punkscene, muzikanten of fragmenten uit zijn favoriete films. De taferelen die hij afbeeldt zouden hun geloofwaardigheid verliezen als ze te minutieus op het doek zouden staan.

‘Ik haal nauwelijks inspiratie uit andere schilderijen, maar vooral uit muziek en films. Ik vind het denk ik makkelijker om origineel te zijn als ik mijn input uit een andere kunstvorm haal. Natuurlijk ben je nooit volledig origineel, maar ik wil toch niet te veel naar anderen kijken, ook een beetje uit angst dat ik dan iets na ga doen.’

De inspiratie uit films en muziek is duidelijk zichtbaar. Xams werk laat verhalen zien van de mensen die hij ziet, om zich heen of op beeld, in hun natuurlijke habitat. Het zijn schilderijen die in één keer tot je komen, zonder complexe gelaagdheid en zonder opsmuk. Maar hoe verhoudt die rauwe kunst zich eigenlijk tot de wereld van de KunstRAI? Wat moeten die punktaferelen straks tussen het Chardonnay-nippende galeriepubliek?

‘Ik heb daar heel lang een harde mening over gehad’, zegt Xam. ‘Die wereld wilde ik weren. Maar ik heb nu het idee dat het juist interessant is om in zo’n ruimte

‘Ik probeer te voorkomen dat ik te goed word in schilderen, dat lijkt me niet leuk’

te hangen. Dat lijkt me een mooi contrast.’ Wel zou hij de kunstwereld graag wat minder elitair zien. ‘Als ik naar een punkshow ga, denk ik: ik zou het leuk vinden als de mensen die hier nu zijn naar mijn schilderijen komen kijken. Eigenlijk maak ik het voor die mensen.’

Voor de laatste vraag die ik Xam wil stellen heb ik geen aanloopje bedacht. Wat blijkt: zo kort als de vraag is, zo multi-interpretabel en daarmee gevarieerd het antwoord. Want wat is trots eigenlijk, en waarop is Xam dat dan?

‘Ja, ik ben trots op mijn werk, op wat ik heb gemaakt. Tegelijkertijd geloof ik dat alles wat ik maak nutteloos is. Als je op welk moment dan ook aan mij vraagt: op welk schilderij ben je het meest trots? Dan zal ik altijd mijn meest recente zeggen. Of ik trots ben dat ik ben gekozen om in de RAI te exposeren? Dat kan ik niet zeggen. Ik maak wat ik maak en de mening van anderen laat me daarin

eigenlijk koud. Dat neemt natuurlijk niet weg dat het een geweldige kans is.’

Yip Stals

Afgelopen juni studeerde Yip Stals af met een verzameling sculpturen die je moet zien om ze te geloven. Zijn beelden, die namen dragen als *Wheels of Cheer* en *The Rush-car Driver*, vormden samen een carnavaleske stoet, die, zo het leek, toevallig even kwam kijken bij de eindexpositie van de nieuwe lichting ArtEZ-alumni. Een combinatie van mechanische en lichamelijke eigenschappen zorgt ervoor dat de werken een eigen wil lijken te hebben. Waar je ze ook neerzet, het is alsof ze er zelf voor hebben gekozen om daar te gaan staan.

‘Ik wil dat mijn werk via de buik naar binnen gaat, niet via het hoofd’, vertelt Yip. ‘Dat mensen er instinctief een connectie mee voelen zonder dat ze ergens over na hoeven te denken.’

Xam van Kempen

Yip Stals

En hoe maak je werk dat via de buik naar binnen gaat? Yip Stals doet dat met iets dat hij 'bruikbaarheid' noemt. Zijn beelden hebben vaak een gezicht, of andere lichaamsdelen. Ook zijn ze veelal mobiel en hebben ze mechanische eigenschappen. Die mix van organische en industriële onderdelen zorgt ervoor dat het lijkt alsof je de beelden ergens voor kunt gebruiken, alleen heb je geen idee waarvoor.

'Mijn werk heeft een technisch likje. Het ziet er nuttig uit, ook al is het dat niet. Dit zorgt ervoor dat het publiek getriggerd wordt tot interactie. Mensen willen eraan zitten. Daarom gebruik ik ook graag dingen als wielen en handvatten. Je weet welke kant zo'n wiel op kan, met die verwachting kan je spelen. Ik probeer een spanningsveld te creëren met aan de ene kant verleiding, en aan de andere kant een bepaalde disruptie, je voelt dat er iets niet klopt. Die combinatie van lichaam en machine heeft soms bijna iets lugubers.'

In het vaak uitbundige werk van Yip, keert één materiaal steeds weer terug: hout. 'Dat is voornamelijk omdat mijn afgelopen paar werken semi-interactief zijn. Hout is daarin een fijn medium omdat het duurzaam is. Ik noem het graag houten speelgoed. Je kunt ermee spelen, en het blijft goed.'

Ondanks het momentum waar hij sinds zijn afstuderen in lijkt te verkeren, was de overgang van kunststudent naar werkend kunstenaar even wennen, vertelt Yip. 'Ik moest natuurlijk op zoek naar een studio. Een stabiele plek waar ik ongestoord kon werken. Hoe moest zo'n plek eruitzien? Daar heb ik wel een tijd over moeten

nadenken en naar moeten zoeken. Maar nu ik die studio heb, probeer ik zoveel mogelijk tijd en energie in mijn werk te steken. Voorlopig gaat dat heel erg goed.'

Op het moment dat ik hem spreek heeft Yip zichzelf net een week 'cadeau gedaan', zoals hij het zelf noemt. Een week, welteverstaan, om fulltime in zijn atelier door te brengen. De Arnhemse kringloop waar hij normaal gesproken werkt, moet het dus even zonder hem stellen. Vakantie nemen om te kunnen werken: het illustreert de onvermoeibare houding waarmee Yip zijn kunstenaarsbestaan aanvangt.

'Trots ben ik zeker', zegt Yip dan ook zonder aarzeling als ik hem mijn laatste vraag stel. 'Het voelt als een ereplekje, om op de KunstRAI te mogen staan. Het is in ieder geval goed voor mijn ego', lacht hij.

Larissa Esvelt

Larissa Esvelt studeerde in 2020 af, te midden van de eerste lockdown. Niet de ideale omstandigheden om aan een zelfstandige kunstcarrière te beginnen, zou je denken. Maar met meerdere solo- en groepsexposities, een residentie van drie maanden bij het Europees Keramisch Centrum en een plek op de KunstRAI had ze het slechter kunnen doen. Haar sculpturen zijn innemend, dramatisch en een tikkeltje ongemakkelijk.

'Over het algemeen werk ik vanuit persoonlijke interesses die vaak te maken hebben met mijn achtergrond en de ambiguïteit en onzekerheid die ik daarover voel. Mijn moeder is Nederlands-Joods en mijn vader is Angolees-Portugees.

Dat zorgt voor de nodige verwarring als het gaat om positioneren', vertelt Larissa grinnikend. 'Ik denk dat dat wel is doorgesijpeld in mijn praktijk, in vreemde figuren en algeheel vreemd-aanvoelende scènes. Ik maak ruimtes met figuren die kunnen worden ervaren als aandoenlijk of lieflijk, misschien verleidelijk, maar ook heel erg griezelig.'

Ondanks het succes van de afgelopen drie jaar is Larissa dit jaar weer begonnen met studeren, nu in de vorm van een master Artistic Research aan de kunstacademie in Den Haag. Studerend kunstenaar zijn lijkt voordelen te hebben die het leven als werkend kunstenaar niet altijd met zich meebrengt.

'De afgelopen drie jaar heb ik het kunstenaarsleven mogen ervaren. Dat was erg leuk, maar ik miste de vrijheid en de beschikbaarheid die de kunstacademie biedt. Ik realiseerde me pas wat die plek je allemaal geeft toen ik klaar was en in het diepe werd gegooid. Je begint echt weer vanaf nul, je moet bijvoorbeeld op eens al je eigen materialen kopen.'

En de kosten daarvoor zullen, gekken naar haar werk, niet mis zijn. Haar sculpturen bestaan voornamelijk uit keramiek en textiel en zijn vaak even bombastisch als gigantisch. Zo weegt het beeld met werktitel *The Melting Lady*, dat op de KunstRAI zal staan, ruim 200 kilo. Geïnspireerd door Portugese Azulejos-tegels, het Portugese equivalent van Delfts blauw, onderzoekt ze met het werk een fenomeen dat een verderfelijke koloniaal verleden afbeeldt, maar op esthetisch vlak prachtig is.

'Ik kijk naar die tegels als een soort spiegel die niet helemaal de werkelijkheid reflecteert. Als kind vond ik ze prachtig, maar kreeg ik het narratief wat er omheen hing natuurlijk niet mee. Negentig procent van die tegels zijn een soort propaganda voor een tijd waarin slavernij normaal was en het Portugese imperialisme hoogtij vierde. Ik probeer daar een dialoog mee aan te gaan door te bevragen wat die tegels eigenlijk weerspiegelen. Vervolgens liep dat helemaal uit de hand en kwam ik uit bij wat het nu is geworden', vertelt Larissa.

Larissa kijkt in haar creatieve praktijk naar het ongemak van een cultureel fenomeen met een duister verleden. Wat moeten we daarmee? Mogen we het mooi vinden? Antwoorden op die vragen kan Larissa ons natuurlijk geven, ze studeert er immers op af. Maar dat zou het onderwerp reduceren tot een conceptueel vraagstuk, daarmee voorbijgaand aan het spektakel dat het kunstobject óók is. Gewoon gaan kijken dus, daar komt het op neer.

Aan het einde van ons gesprek rest mij alleen nog die ene vraag. Dat Larissa trots is op haar selectie voor de KunstRAI kan ze in ieder geval niet ontkennen. 'Ik weet niet of ik een heel trots persoon ben. Maar ik vind de KunstRAI toch wel speciaal genoeg om trots op mijn selectie te zijn. Enerzijds zet ik mezelf een beetje af tegen zo'n kunstbeurs, maar anderzijds denk ik toch: het is wel cool dat ik hier tussen mag staan. Waar ik vooral trots op ben is dat mijn werk de bubbel die de kunstwereld is even mag betreden, en die hopelijk zelfs een klein beetje kan doorprikken.' ▲

Larissa Esvelt

Connie Palmen: de in ge- dorp- geek verhulde nialiteit

Het is de vraag der vragen voor aspirant schrijvers: hoe word je een literaire grootheid? Een ogenschijnlijk onbeantwoordbaar vraagstuk, maar niemand minder dan Connie Palmen waagt zich hier aan in haar nieuwste essaybundel Voornamelijk vrouwen. Zoals altijd geeft het werk van Palmen alleen geen eenduidig antwoord, maar juist meer stof tot nadenken – in het bijzonder met het hoofdstuk 'Vermetel' over de rol van trots en waarheidssprekerij in schrijverschap.

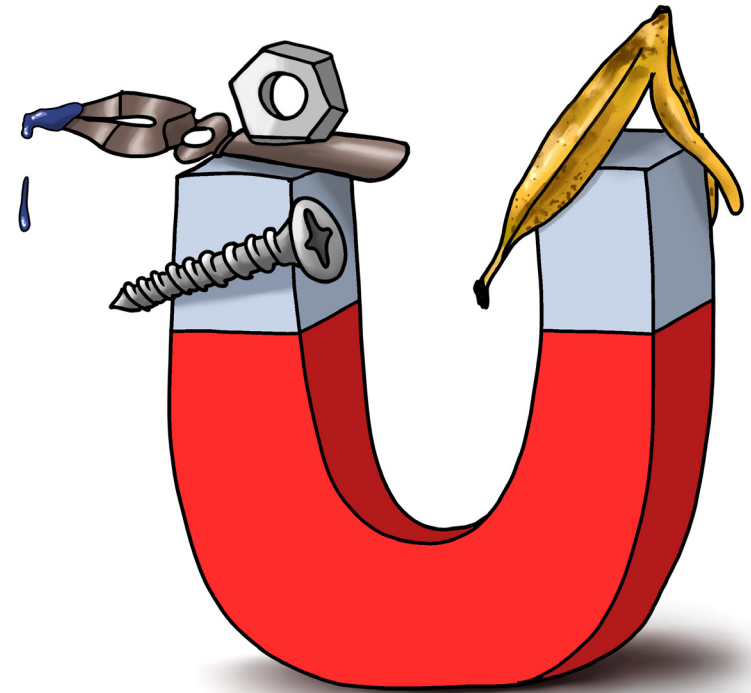
Tekst door Tania Alhashimi, beeld door Romy Veecken

Toen ik op een koude januaridag *Voornamelijk vrouwen* opensloeg, viel mijn oog op een hoofdstuk genaamd 'Vermetel', een woord dat ik niet kende maar dat mij, zoals wel vaker het geval is met onbekende dingen, direct intrigeerde. Volgens de Dikke van Dale betekent het zoiets als 'zeer dapper', terwijl Wikipedia het beschrijft als een 'onbeschroomde, brutale vrijmoedigheid'. Een vermetel persoon zegt dus onverschrokken en zonder remmingen waar het volgens diegene op staat – mogelijk tot aan het roekeloze toe.

Als ik de beschrijving van *Voornamelijk vrouwen* moet geloven, zal deze essaybundel, en dus ook dit hoofdstuk, licht schijnen op enkele kerneigenschappen van schrijverschap en een publiek bestaan. Een toch wel vermetele belofte.

Palmen waagt zich aan deze opgave door via persoonlijke essays het werk van acht verschillende schrijvers – zeven vrouwen en één man – onder de loep te nemen en te bevragen vanuit een eigenschap die volgens Palmen hun werk typeert én aan de basis ligt van schrijverschap.

In het hoofdstuk 'Vermetel' komt bijvoorbeeld het werk van Vivian Gornick aan bod, een feministische schrijfster en journaliste uit The Bronx in New York, die opgroeide als kind van Joods-Oekraïense immigranten in een communistische arbeidersfamilie. Ze is befaamd om haar autobiografische werk, en dan met name om haar memoir *Verstrengeld*, waarin Gornick de 'wurgende, agressieve verknochtheid van moeder en dochter' beschrijft via de gedachtewisselingen die ze, flanierend door

New York, met haar moeder had.

Zoals de titel al doet vermoeden, spitst Palmen zich vooral toe op die zogenaamde vermetelheid die zij terugziet in Gornick's stijl en werk, en bespreekt dit zo als een krachtige eigenschap van schrijverschap. Hoewel het daardoor in de lijn der verwachting ligt dat Palmen Vivian Gornick en haar vermetelheid lauwert, is dit hoofdstuk niet slechts een lofzang. Integendeel, Palmen hekelt Gornick's 'apodictische oordelen' – overtuigingen die onweerlegbaar en noodzakelijk waar zouden moeten zijn. Ze stelt dan ook Gornick te lezen 'met de hakken in het zand' en 'in gevechtsstand, uitgedaagd, met de smaak van ijzer in mijn mond', klaar om Gornick – markant genoeg vaak met haar eigen dosis aan apodictische oordelen – boksend van een repliek te dienen.

Maar tegelijkertijd heeft Palmen Vivian Gornick en haar vermetelheid lief. De vurige dialogen die Palmen in haar hoofd met Gornick voert, scheppen een soort intimiteit, zoals ruzie vaak ook het bestaan van liefde verraadt. En de 'defensieve brutaliteit' van Gornick getuigt door haar uitdagende karakter van een drang naar 'een verbintenis met de buitenwereld' – al gaat het hier om een bepaalde gespannen intimiteit, zoals geliefden in een giftige relatie dat ook kunnen ervaren. Liefde als geweld, en geweld als liefde.

De liefdevolle strijd die Palmen met Gornick voert, met tegenargumenten en stellige claims als wapens, laat mij 'vermetelheid' vooral begrijpen als een arrogante, maar toch charmante koppigheid, die hoe wringend en grootmoedig dan ook, tóch een onweerstaanbare aantrekkingskracht heeft. Maar waar vermetelheid Palmen strijdvastig tot de boksring drijft, brengt het mij eerder in een hypnotiserende trance. Het doet mij namelijk juist vergeten om dit soort schrijvers, zoals Palmen wél doet, kritisch te bevragen. Ze krijgen daardoor niet de status van een gelijkwaardig mens, maar de status van een bepaalde autoriteit.

Deze inherente verbintenis tussen vermetelheid en schrijverschap is wellicht niet zo'n spannende observatie: de schrijver moet immers wel vrijmoedigheid en onverschrokken zijn om een wereld te scheppen en daar zodanig in te geloven, die op papier te zetten en kenbaar te maken. Vermetelheid is alleen niet slechts een betoverend ingrediënt van raak schrijverschap. Het is ook een Sirene die tot het schrijven zelf drijft. De schrijver is namelijk voor even verlost van dwingende structuren en imperatieven, zoals het rigoureuze moeten bewijzen van standpunten of het moeten spreken van de waarheid, en kan zich zo even als God wanen – al is het van haar eigen wereld.

Tegelijkertijd is het bezitten van een charmante, verslavende vermetelheid niet aan iedereen besteed. Wat dat betreft spelen vermete schrijvers met eenzelfde paradox als dandy's: intellectuelen en kunstenaars die met hun leven en persoonlijkheid de fascinatie van het publiek oproepen. Zulke spraakmakende figuren, zoals Pim Fortuyn of Michel Foucault, zijn geliefd maar ook gehaat door het publiek vanwege de opvallende

**Ze stelt dan ook
Gornick te lezen 'met
de hakken in het zand'
en 'in gevechtsstand,
uitgedaagd, met de
smaak van ijzer in
mijn mond', klaar om
Gornick – markant
genoeg vaak met
haar eigen dosis aan
apodictische oordelen
– boksend van een
repliek te dienen.**

en provocatieve manier waarop ze zich uiten naar de buitenwereld. Foucaults gezicht hangt bijvoorbeeld pontificaal boven mijn bed, en ik bekijk, weliswaar met veel dedain, regelmatig gefascineerd beelden van Fortuyn.

Zoals dandy's dus bewegen tussen de twee uitersten van het (gelijktijdig) behagen en het ontstemmen van het publiek, is de paradox van charmant vermetel schrijverschap het belichamen van een trotse stelligheid en autoriteit die in zekere zin afstoot, maar tegelijkertijd toch aantrekt. Daardoor balanceren vermetele schrijvers op een dunne scheidingslijn tussen gezien worden als geniaal of gek. Het is het eeuwenoude verschil tussen de profeet en de dorpsgek, tussen een religie en een complottheorie.

De specifieke formule van deze vermetelheid valt natuurlijk niet te ontrafelen: dit geheim vormt immers een wezenlijk onderdeel van haar aantrekkingskracht. Desondanks lijkt het idee van een trotse stelligheid de kern van dit type schrijverschap te raken. Stellig zijn impliceert namelijk het innemen van een positie als verkondiger van de waarheid: immers ben je niet stellig over iets als je niet overtuigd bent van je gelijk of superieure positie. Maar het gaat hier niet om een onbetwiste en eenduidige waarheid, zoals in de natuurwetenschappen het geval is; dan zou deze waarheidssprekerij niet *arrogant* of *trots* zijn, maar simpelweg in de lijn der verwachting liggen. De component van trots en arrogantie duidt namelijk op het spreken van de waarheid op een grootmoedige wijze – bijvoorbeeld door het subjectieve overtuigend voor te stellen als het objectieve. Het is deze arrogante of trotse waarheidssprekerij die veelvuldig te vinden is in het werk van Gornick, maar ook van Palmen zelf. Neem bijvoorbeeld het volgende existentiële dilemma voor vrouwen dat Vivan Gornick voorstelt:

‘In de wereld staan of worden als je moeder; mannen genegenheid schenken of afwijken van de norm en eenzaam en ongebonden zijn: een kunstenaar.’

Exact deze resolute waarheidssprekerij over het niet-absolute kan lezers zoals ikzelf meenemen in een ja-knikkende trance, maar tegelijkertijd ook oproepen tot kritiek en verzet, zoals bij Palmen het geval is. Het is een kunst.

Het is tevens deze vermetelheid die een rode draad vormt in *Voornamelijk vrouwen*. Via poëtische zinnen, trotse stellingen en unieke inzichten verhuult Palmen de, maar eigenlijk een, waarheid over het werk van befaamde schrijvers, zichzelf en schrijverschap in het algemeen. Het hoofdstuk ‘Vermetel’ bevat eigenlijk een ironische knipoog, omdat Palmen Gornicks stelligheid blootlegt door met haar eigen even stellige uitspraken terug te slaan. En door juist die vermetelheid tot literair credo te maken, nomineert Palmen zichzelf indirect als literaire grootheid – precies zoals de vermetele schrijver betaamt.

Al moet ik eerlijk bekennen dat deze gehele analyse slechts mijn gedachtestroom is. Vermetel van me, hé? ▲

EEN SOORT TROTS

Trots is niet het eerste dat ik voel als ik aan het boek denk dat ik de afgelopen weken met mijn studiegenoten heb gemaakt. Natuurlijk ben ik trots op het eindresultaat; we hebben er allemaal veel tijd ingestoken. Maar iets remt mijn trots en dat heeft volgens mij alles te maken met het onderwerp: Joodse kunstenaars die hun leven weer oppakken na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog.

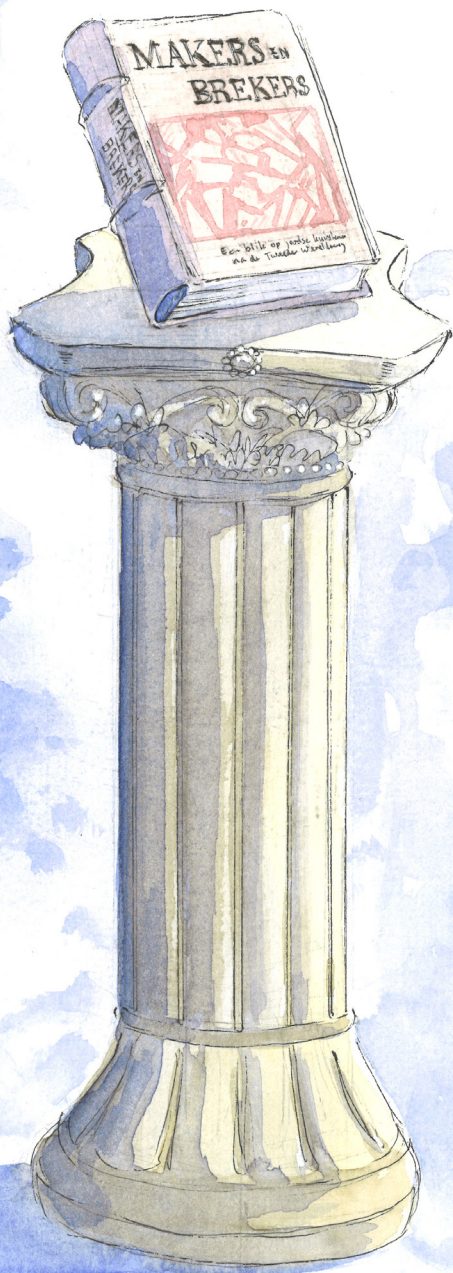
Tekst door Sybren Sybesma, beeld door Bob Foulidis

Ieder jaar maken de studenten van de masteropleiding Redacteur/editor een boek. Ze verzorgen zelf het hele proces: ze schrijven, ze redigeren en ze doen de vormgeving. Alleen het drukwerk wordt niet zelf gedaan. Daarnaast vragen ze bekende schrijvers of kunstenaars om een bijdrage te leveren aan de bundel, bijvoorbeeld in de vorm van een voorwoord. Deze keer is dat de schrijver Maurits de Bruijn.

Ieder jaar heeft het boek een thema. Voor deze bundel was dat, zoals eerder genoemd, de ervaring van Joodse kunstenaars vlak na de Tweede Wereldoorlog. De Joden die na de oorlog uit de concentratiekampen terugkeerden of uit de onderduik tevoorschijn kwamen, waren alles kwijt: familieleden en vrienden waren vermoord, in hun huizen woonden anderen, en bovendien lag hun vertrouwen in de medemens aan diggelen. Iedere student moest een kunstenaar

kiezen: onze docent had een lijstje aangeleverd waaruit we konden selecteren, maar we mochten ook zelf een kunstenaar aandragen als we dat wilden. De kunstenaars waren veelal tussen de twintig en dertig jaar oud: mensen die nog aan het begin van hun leven stonden; de gedachte was dat we ons beter tot hen konden verhouden omdat we ongeveer dezelfde leeftijd hadden. De kunstenaars (schrijvers, vormgevers, vertalers, fotografen, enzovoort) mochten meer dan eens gekozen worden, zolang de invalshoeken van de essays maar verschilden. Sommige van ons keken naar een specifiek werk, zoals een roman of een foto, terwijl anderen meer het leven van iemand onder de loep namen.

Enkele kunstenaars konden in Nederland niet meer aarden en zochten hun heil elders. Sommige trokken naar Israël om daar in een kibboets hun joodse geloof te belijden. Andere togen naar de Verenigde

Mij overviel vaak de angst dat ik het leven en de worstelingen van de persoon die ik portretteerde niet goed weergaf

Staten, zoals Dola de Jong, die daar uitgroeide tot een vooraanstaand schrijver.

Interessant vond ik de worsteling met het Joods-zijn die sommigen, zoals de dichter Louise van Santen, ervoeren. Voor de Tweede Wereldoorlog waren grote groepen Joden in Europa geassimileerd: ze beleden het joodse geloof niet meer actief en trouwden bijvoorbeeld ook met niet-Joden. Kortgezegd, het jodendom speelde niet zo'n grote rol in hun leven, misschien enkel nog in tradities. Toen de nazi's in Europa Joden begonnen te vervolgen, werden ook de mensen die zichzelf daarvoor mogelijk nauwelijks als Joods zagen, door de nazi's als Joods beschouwd. Zij werden zich plotseling bewust van hun Joodse identiteit. Dat doet iets met je, zeker als je ineens bij een groep blijkt te horen die vervolgd wordt. Bij enkele van de onderzochte kunstenaars leidde die bewustwording tot een sterke interesse in het joodse geloof: ze werden bijvoorbeeld lid van een zionistische organisatie. Voor sommigen was die interesse blijvend, bij anderen verdween zij na verloop van tijd weer. Velen bezochten Israël in ieder geval een keer.

In de uren die ik in het Stadsarchief van Amsterdam en later thuis, schrijvend, doorbracht, overviel mij vaak de angst dat ik het leven en de worstelingen van de persoon die ik portretteerde niet goed weergaf. Ik was bang dat ik gebeurtenissen zou bagatelliseren of juist in een uitspraak te veel zou lezen, in alles een verwijzing naar de oorlog zou zien.

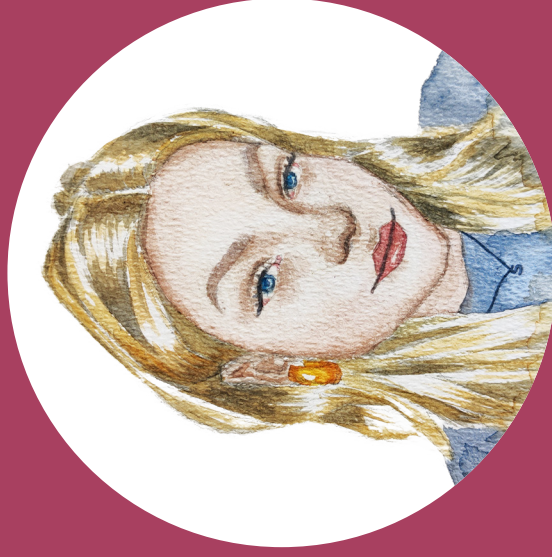
Mag je trots zijn op het beschrijven van iemands levensverhaal als die persoon zoveel ellendige dingen heeft meegemaakt? Of is dat oneerbiedig? Ik hoop steeds dat ik recht gedaan heb aan de persoon. Dat staat mijn trots in de weg.

Maar er is natuurlijk een ander aspect waar ik onvoorwaardelijk trots op ben: het fysieke boek. Alle uren die we aan redactie en vormgeving besteed hebben, waren niet voor niets. Er ligt nu een prachtig – in ieder geval in fysieke, maar hopelijk ook inhoudelijke zin – boek. ▲

Het boek is nu te bestellen via de website uitgeverijredactureditor.nl.

Masterscriptie.KLAD

Tekst door Sophie Meijer, beeld door Lesine Möricke

Het is zondagavond, 3 juli 2022. Met zweethanden en enigszins duizelig van de spanning zit ik achter mijn laptop. Ik sta op het punt om mijn bachelorscriptie in te leveren. De rode inlevertknop kwelt mij al maanden, maar nu is het moment daar dat ik er ook echt op mag klikken. Zo, hatseflats, ingeleverd. Op hoop van zegen.

De euforie die ik voelde toen ik een week later te horen kreeg dat ik mijn bachelorscriptie had gehaald, was enorm! De gedachte dat ik vanaf nu achterover kon leunen en het feit dat ik de tientallen tabbladen die nog geopend waren in mijn browser – voor het geval dat ik moest herkansen – eindelijk weg mocht klikken, was als een koele duik op een hete zomerdag.

Het was een spannende periode geweest, want wat scripties betreft was ik een leek. Ik mocht gelukkig schrijven over een onderwerp dat ik zelf had gekozen; niet iedereen heeft die luxe helaas. Toen ik begon met schrijven, dacht ik dat ik de meest elendige periode van mijn studentenleven tegemoet zou gaan. De horrorverhalen hadden mij geleerd dat ik mezelf de aankomende maanden moest opsluiten in mijn kamer of in de bibliotheek, dat het al mijn vrije tijd zou opslokken en dat ik zo nu en dan zou belanden in wat we een *mental breakdown* noemen.

Die voorspellingen kwamen deels uit. Ja, ik heb mezelf soms op moeten sluiten in mijn kamer, en ja, het nam veel van mijn vrije tijd in beslag, maar echt anders dan mijn huidige leven was het niet. De coronamaatregelen hadden toch al roet in het eten gegooid, dan kon ik mijn mental breakdowns die corona veroorzaakte net zo goed besteden aan iets waar ik nog wat van zou leren. Zo erg was het allemaal niet, gezien de toestand van de wereld op dat moment.

Echt klagen kon ik dus niet. Het gros van de dagen vond ik het nog leuk ook, stel je dat eens voor! Ik ben er honderd procent van overtuigd dat dit kwam doordat ik een onderwerp had gekozen dat ik heel erg leuk vond en waar ik veel meer over wilde leren: het vrije wil-debat. Ik vond het zelfs zo leuk, dat ik heb besloten om het onderwerp mee te nemen naar mijn masterscriptie die ik op het moment aan het schrijven ben. Al is het dan net in een andere vorm.

Toch sloeg de nervositeit ook voor mijn masterscriptie toe, want ten opzichte van de grootte van mijn bachelorscriptie (8.000 woorden), worden er dit jaar veel meer wijze woorden van mij verwacht. Ik zal pak 'm beet 22.000 woorden wijden aan een filosofische benadering van de ontwikkeling van de vrije wil en de zelfbeschikking van het hoofdpersonage in De Wetten van Connie Palmen (voor degenen die de roman nog niet hebben gelezen: het is een mega aanrader!). De roman had ik binnen drie dagen uit en ik zag meteen een mogelijkheid om het onderwerp van mijn bachelorscriptie door te trekken tot in mijn masterscriptie. Weg was het grootste gedeelte van de nervositeit: alleen de gezonde spanning bleef over.

De moraal van mijn verhaal is dat we de scriptieperiode niet zo somber in moeten zien. Laat je niet gek maken door de mensen om je heen die alleen maar kunnen zuchten en steunen en met een donderwolk boven hun hoofd door de universiteitsgebouwen lopen. Voor alle aanstaande scriptieschrijvers: kies een onderwerp waar je oprechte interesse in hebt (als je natuurlijk zo vrij bent om dat te mogen doen), zo beperk je de hoeveelheid tranen van miserie. En voor de studenten die zich op het moment wagen aan een scriptie: mocht je er toch een beetje tegenop zien, denk dan aan het moment dat je de werktitel kan veranderen van 'Scriptie.KLAD' naar 'Scriptie.DEF' (ik weet dat jullie hier ook schuldig aan zijn), want dan is daar de langverwachte euforie. ▲

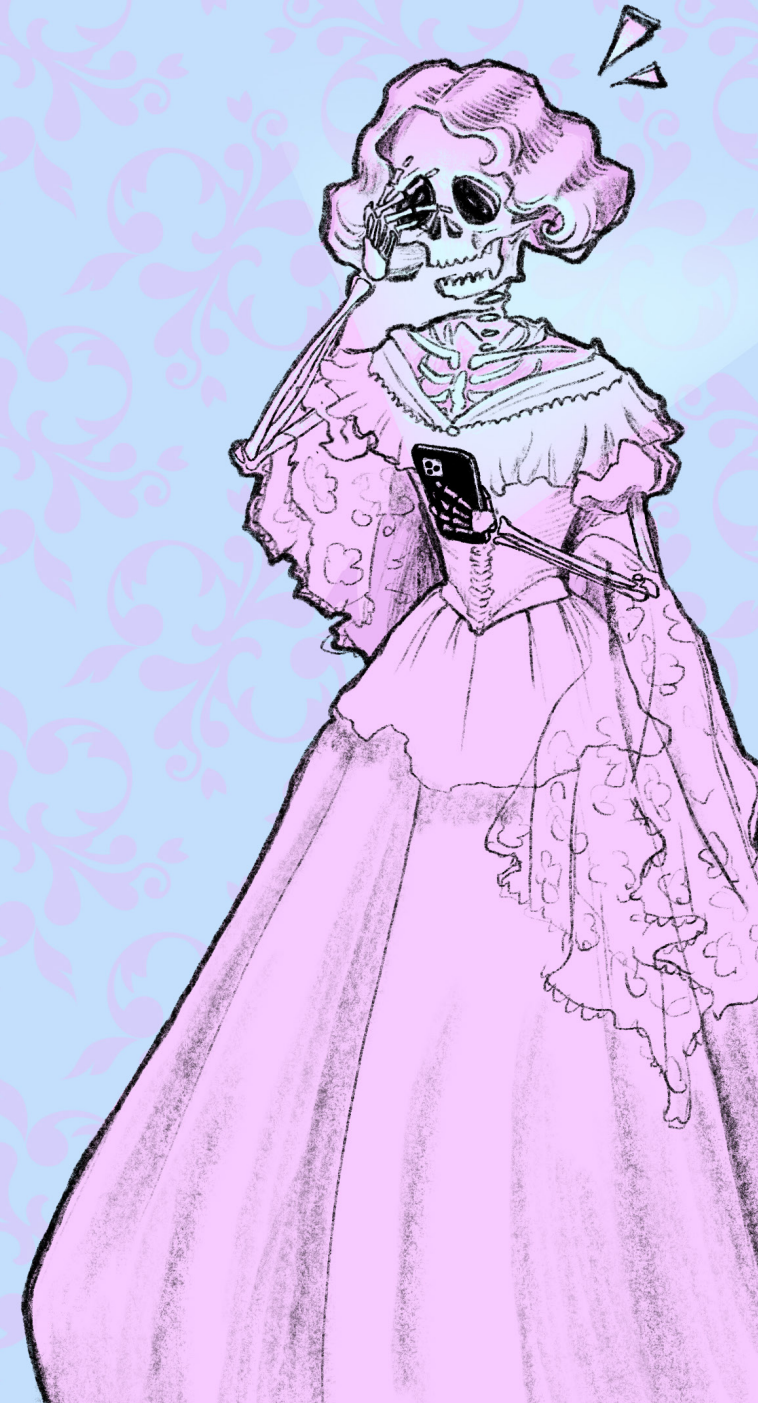
Van Zenvibes in het oude Japan tot Engelse koketterie in de 19^e eeuw

#beproud, #loveyourself en #youaregoodenough. Of wat dacht je van: #selfloveisthebestlove en #selflovebringsbeauty. Hoewel ik zelf niet eens Instagram of TikTok heb, ben ik me er meer dan bewust van dat ik middenin deze 'hashtag-hysterie' leef. Sociale media zijn omgetoverd tot de ultieme platforms om zelfliefde en trots te propageren. Maar trotsheid en liefde stonden niet altijd hoog op de prioritylist – verre van zelfs. Om dat te ontdekken, gaan we op reis door de tijd.

Tekst door Dominique Seelen, beeld door Jules Koster

Het avontuur begint in Japan, rond 600 voor Christus. Je draagt een spierwit gewaad in de vorm van een kimono en op je hoofd zit een grote strohoed die taps toeloopt in een punt. Je hoort zachtjes een beekje kabbelen, hier en daar een vogeltje tijlpen en de zonnestralen strelen je huid. Om het tafereel in heden-daagse termen te vatten: 'de *vibes* zijn Zen, bro'. Terwijl je geniet van de rust, verschijnt rechts van je plotseling een oudere man. Hij is klein en heeft een hele lange, dunne, witte baard. Hij draagt eenzelfde soort kimono als jij, maar hem geeft het gewaad een wijze uitstraling die bij jou nu juist ontbreekt. Hij komt naast je zitten en vertelt op een quasi-zangerige toon: 'De wijze handelt, maar heeft geen bezit. Hij voltooit zijn werk, maar heeft geen trots. Hij verlangt niet naar eer en trots.' Even plotseling als hij kwam, staat hij weer op. Hij geeft een klein afscheidsknikje en vervolgt zijn weg langs de beek. Je knippert drie keer met je ogen, want geloof het of niet: de *one and only* Lao Zhe heeft je net zijn wijsheid overgedragen – en wat voor wijsheid! Hoewel je nog moet bijkomen van deze ervaring, dringen de woorden tot je door. Trotsheid is niet iets om na te streven. Als je werkelijk wijs wil zijn, dan voltooit je je werk en zijn eer en roem geen drijfveren. Getriggerd door deze woorden begin je toch te twijfelen aan die onomstootbare positieve status van trotsheid in de 21^e eeuw. Maar voor je je er bewust van bent, voel je zachtjes de grond onder je voeten wegzakken. Tijd voor de tweede bestemming.

Je voelt je voeten neerkomen op ongelijk gelegde straatstenen. We staan op de Houtgracht, het tegenwoordige Waterloo plein,

AAN HET DENKEN GEZET DOOR DEZE WOORDEN, BE- GIN JE TOCH TE TWIJFELEN AAN DIE ONOMSTOOTBA- RE POSITIEVE STATUS VAN TROTSHEID IN DE 21E EEUW

in hartje Amsterdam. Om je heen zie je allemaal mannen met donkere, lange jassen en zwarte, hoge hoeden op. Met hun donkere capes, snorren en hoge schoenen lijkt het alsof ze zo uit de *Nachtwacht* zijn gewandeld. In eenzelfde soort ornaat stapt een oudere man uit een van de huizen waar je voor staat. Naast hem loopt een jongen – waarschijnlijk zijn zoon. Ze praten met wilde gebaren en door de toenemende intensiteit van het gesprek vang je wat woorden op. ‘Nee mijn jongen, je gaat luisteren naar de rabbijn. Ik wil niks meer horen over die gekke fantasieën van jou.’ De zoon antwoordt: ‘Vergeet het maar, ik wil niet naar hem luisteren. Snap je dan zelf ook niet dat de Tora een creatie is van de menselijke geest!’ Abrupt stopt zijn vader met lopen en grijpt de jongen bij zijn schouder. ‘En nu is het genoeg, straks word je nog de joodse gemeenschap uitgezet!’ De brutale zoon trekt zich los; een vuur van verzet is te zien in zijn ogen. Na een korte uitwisseling van wat Portugese woorden, vervolgen de jongen en zijn vader hun weg in een ijzige stilte. De Tora een menselijke creatie, vloeiend Portugees, wie was deze brutale jongen? denk je bij jezelf. Gedreven door nieuwsgierigheid loop je de jongen en zijn vader achterna, richting de synagoge. Eenmaal aangekomen bij het geloofsgebouw staat er een menigte bij de ingang. Er wordt zachtjes gefluisterd, er heerst een gespannen sfeer. Je baant je een weg door de menigte, om te kijken wat er aan de hand is. En dan valt je oog op een leus waarmee de deur van de synagoge beklad is. Er staat:

‘Zeer grote trots of diepe zelfverachting duiden op zwakheid van de ziel - S.’
Maar wie zou S zijn? Opeens valt het kwartje. Een Portugese jongen, zoon van een handelaar, die joods is en fel tegen de gemeenschap spreekt: het is de jonge Spinoza! Je kijkt gelijk om je heen of je hem nog ergens ziet: het zou toch wel dope zijn hem even in *real life* te spreken. Maar de slinkse jongen heeft natuurlijk allang de benen genomen en is nergens meer te bekennen. Je loopt weg van de synagoge en blijft even stilstaan. *Wait a sec*: na de semi-mythische verschijning van Lao Zhe heeft nu ook de rebelse Spinoza je met je neus op de feiten gedrukt. Trotsheid is geen pré: het is zwakheid van de ziel die leidt tot illusies over een ‘uitverkoren volk’ en een ‘heilig’ geschrift! Je begint al lichtelijk te twijfelen aan de trotsheidsindoctrinatie van de 21e eeuw, maar veel tijd om hierover na te denken is er niet. Voor je neus stopt namelijk een zwart rijtuig, en voor je het weet zijn ben je onderweg naar de volgende bestemming.

Na een hobbelige rit word je wakker als de koets begint af te remmen: je bestemming is nabij! Je stapt uit en valt gelijk met je neus in de *butter* – om maar gelijk in de juiste taal te spreken. Het is 1835 en je bevindt je bij de entree van een Engels landhuis, waar een uitermate chic en klassiek *formal ball* gaande is. Geïmponeerd loop je naar binnen: het voelt alsof je de set van *Bridgerton* betreedt. De kroonluchters verlichten de balzaal en er staan hapjes geserveerd op zilveren dienbladen. De *lords* en *ladies* nippen uit hun kristallen glazen met champagne, terwijl ze een beleefd praatje maken met elkaar. Op de dansvloer zie je knappe jongedames dansen in glimmende, handgemaakte jurken. Vanuit je feministische oogpunt zijn die strakke korsetten onder de

jurken en het geforceerde gegiechel van de jonge vrouwen echt een doorn in het oog. Maar goed, even dat oogje toeknippen dan maar. Samen met hun potentiële huwelijkspartners staan de Engelse *misses* te schuifelen op de dansvloer. Terwijl je een rondje door de zaal maakt om alles in je op te nemen, loop je een jonge vrouw tegen het lijf. Je schat dat ze zo'n zeventien jaar oud is. Ze glimlacht en knoopt dan in zeer ouderwets en bekakt Engels een gesprekje met je aan. Ze knikt met haar hoofd naar alle trotse jongevrouwen die slinks proberen een rijke man aan de haak te slaan op de dansvloer. Ze zegt: 'Proud people breed sad sorrows for themselves.' Ze glimlacht nogmaals, een beetje ondeugend deze keer. Voordat je de kans krijgt door te vragen, maakt ze een klein buiginkje door haar knieën. 'Excuse me', zegt ze. Licht als een veertje betreedt ze de dansvloer en voor je het weet is ze verdwenen in de dansende menigte. Verbouwereerd blijf je achter. De woorden van de jonge vrouw – 'Trotse mensen veroorzaken pijn en leed voor zichzelf' – klinken na in je hoofd. Hoewel dit best een wijze uitspraak lijkt, is het toch moeilijk te rijmen met het tafereel waarin je je bevindt. Al die rijke en trotse Engelse lords en ladies zien er toch behoorlijk gelukkig uit met hun hapjes, drankjes en dure outfits... Peinzend over de woorden van de vrouw, sta je op het punt de balzaal te verlaten. Maar dan valt je oog op een klein kaartje op de grond. Je pakt het op en leest: 'Dancingcard, owned by *Emily Brönte*'. Dit kaartje moet wel van die jongedame van daarnet zijn, denk je bij jezelf. Wanneer je het kaartje omdraait, word je verrast. Op de plek waar de namen van haar danspartners ingevuld hadden moeten zijn, staat slechts een kort zinnetje: *I don't dance; I don't deserve sorrow.* Je denkt terug aan de ondeugende glimlach van de jonge vrouw en met eenzelfde soort grijns verlaat je de Engelse koketterie.

En dan is het zover: je bevindt je weer in het hier en nu. Gewapend met je mobiel in de ene hand en een havercappu in de andere hand, loop je je eigen leven weer tegemoet. Het ene berichtje na het andere doet je mobiel oplichten. #Socialmediaismylife, zal ik maar zeggen. Opeens komen de herinneringen van je tijdreis bovendrijven. De zienswijzen van die drie historische figuren hebben je wel laten twifelen over die überpositieve status van trotsheid. Lao Zhe had je verteld dat trotsheid de waardigheid van een wijs mens te gronde richt. Spinoza was ervan overtuigd dat er geen uitverkoren volk bestond, laat staan dat de Tora een goddelijke creatie was. Het was de grootheidswaanzin van de trotse mens die deze illusies voortbracht. En leidde de adellijke Engelse trots niet tot geforceerd bij elkaar gebrachte danspartners, een flinke dot materiële afhankelijkheid en een hele hoop drama? Kortom, Lao Zhe, Spinoza en Emily Brönte zouden zich omdraaien in hun kist bij het horen van al die pro-trotsheidspreuken van tegenwoordig. Maar goed, zouden zij dan de enigen zijn met deze totaal andere visie op trots? Je checkt effe wat sites op internet, en wat blijkt: deze drie zijn absoluut niet *the only ones*! Ook Voltaire, Churchill, Ruskin, Shakespeare, Granville, en ga zo maar door, zouden niet meer vredig kunnen rusten. Eén ding is dus zeker: als je lijken kon horen omdraaien in hun graf, zou de 21e eeuw een kakofonie van ratelende skeletjes zijn. ▲

Verzameld geluk

In mijn kast staan verschillende verzamelde werken. Het zijn mooie uitgaves, met zorg samengesteld en vormgegeven. Zo hebben alle delen dezelfde kleur en een gelijkend omslag. Soms bevat ieder deel een portret van de auteur, van jong naar oud. Wat is het eigenlijk voor fenomeen?

Tekst door Sybren Sybesma, beeld door Winonah van den Bosch

De naam 'verzameld werk' legt het concept eigenlijk al uit. In een verzameld werk is al het werk van een auteur opgenomen (hoewel het wetenschappelijke werk van een schrijver, als dat er is, vaak buiten beschouwing wordt gelaten). Het is er om een auteur te eren, vaak na zijn of haar dood. Doordat al het werk wordt opgenomen, is het verzameld werk vaak zeer divers. Zo bevat het verzameld werk van de ooit wijdvermaarde P.C. Hooft-prijswinnaar Arthur van Schendel naast zijn romans en verhalen ook gedichten en onuitgegeven werk. Om voor overzicht te zorgen zijn de werken vaak strikt geordend: alle romans staan bijvoorbeeld in de eerste vier delen of al het beschouwend werk bij elkaar in een deel.

De omvang van een verzameld werk verschilt van auteur tot auteur. Het oeuvre van de schrijvers Willem Elsschot, Carl Friedman en R.J. Peskens past bijvoorbeeld in één kloeke band. Maar alleen al het toneelwerk van Herman Heijermans beslaat drie delen. Het verzameld werk van Arthur van Schendel acht, dat van

Willem Frederik Hermans vierentwintig en dat van Louis Couperus zelfs – houd je vast – vijftig. Simon Vestdijk spant echter de kroon: zijn *Verzamelde romans* beslaan tweeënvijftig delen.

Niet alle schrijvers krijgen een verzameld werk. Het heeft – zoals bij bijna alles – met statuur te maken. Het zijn vaak bij leven beroemde en belangrijke schrijvers, die de eer wordt gegund. In dat licht is het wel interessant dat Harry Mulisch nog geen verzameld werk gekregen heeft; Godfried Bomans en Gerard Reve hebben er wel een, evenals Hella Haasse en Louis Paul Boon.

Misschien zou je een verzameld werk kunnen vergelijken met een standbeeld. Net als het beeldhouwen of het gieten van een standbeeld is het uitgeven van een verzameld werk meestentijds een groot project. Dat is zeker zo bij schrijvers die nog veel ongepubliceerd werk hebben liggen, of schrijvers die ook veel voor kranten en tijdschriften schreven: bij hen moeten ook die stukken bekeken worden en moet worden besloten of die

artikelen in het verzameld werk thuishoren. Daarnaast worden de teksten soms nog extra nagelopen op drukfouten in eerdere uitgaven.

Ook de vormgeving moet met zorg worden gedaan. Het moet mooi zijn, het liefst een lust voor het oog. De liefhebber moet meteen denken: 'Die moet ik hebben!' of: 'Wat zou dit mooi in mijn boekenkast staan!' Het moet inspelen op de zwakke plek van vele boekenliefhebbers: de schoonheid van het boek. Zo zag ik eens in een Engelse boekhandel het verzameld werk van de Engelse wereldreiziger en bestsellerschrijver van zijn tijd William Somerset Maugham (hoewel je in die tijd als Engelsman de wereld rond kon reizen zonder ooit een voet buiten je koninkrijk te hoeven zetten: 'de zon gaat nooit onder in het Britse Rijk,' zeiden ze toen). Het werk nam een aardig deel van de plank in beslag, in rood uitgegeven, hardcovers met een stofomslag. De ruggen samen vormden zijn handgeschreven naam: W. Somerset Maugham. Het is een wat goedkope truc, maar wel één die altijd werkt. In Nederland hebben ze hetzelfde gedaan bij de cassette-uitvoering van het verzameld werk van Gerard Reve: ook daar staat zwierig over de gehele lengte 'Gerard Reve'. Ja, een cassette kan ook nog! Een cassette geeft een schrijver nog meer cachet. Het ziet er chic uit, vooral als de boeken in de cassette hardcovers zijn, zoals bij de verzamelde werken van de korteverhalenschrijvers J.M.A. Biesheuvel en F.B. Hotz. Mooie trivia is overigens dat Hotz en Biesheuvel naast het initiaalgebruik in hun schrijversnaam nog twee andere zaken gemeen hebben: allebei waren ze woonachtig in de omgeving van Leiden (Hotz woonde in Oegstgeest, Biesheuvel

in Leiden) en allebei kregen ze de P.C. Hoofdprijs voor verhalend proza.

De auteursfoto's zijn een ander belangrijk onderdeel van een verzameld werk. Welke foto's kies je? Welk beeld wil je van de schrijver geven? Stoer? Serieuze? Familieman? In het verzameld werk van Menno ter Braak zijn zowel serieuze portretfoto's (zittend achter zijn schrijftafel bijvoorbeeld, in pak, pen in de aanslag en met een strakke scheiding in het haar), als luchtigere foto's afgedrukt (Ter Braak die zijn kat aait). Arthur van Schendel lacht op de meeste foto's goedmoedig naar de camera, gekleed in nette pakken en vaak met een pijp. Toch hebben ook die foto's soms een speelsheid, zo verbergt de rook van zijn pijp op een foto een deel van zijn gezicht. De kattenfoto van Ter Braak en de rookfoto van Van Schendel zijn uiteraard geënceneerd en toch voelen ze op een bepaalde manier intiem. Alsof je ze op een onbewaakt moment gezien hebt. De schrijver als mens. Dat zal dan ook de reden geweest zijn dat ze in de verzamelde werken zijn afgedrukt.

Er verschijnen tegenwoordig nog steeds verzamelde werken, al heb ik de indruk dat het voornamelijk om eendelige gaat. Meerdelige verzamelde werken worden schaars. Dat heeft denk ik te maken met de hoge kosten: uitgeven is uiteindelijk ook een zakelijk beroep. Er wordt minder gelezen, dus minder mensen zouden zo'n meerdelig verzameld werk kopen; je komt moeilijker uit de kosten. Dat is erg jammer: er zijn een paar hedendaagse schrijvers, zoals Maarten 't Hart of Astrid Roemer, die een verzameld werk verdienen en die ik graag, verzameld en wel, in mijn kast wil hebben staan. ▲

EEN TROTSE WOLF IN HOLLANDSE SCHAAPSKLEREN

Uitbundig telefonerend met mijn moeder voel ik de prangende ogen in mijn rug branden als de harde keelklanken en zachte “h” uit mijn mond rollen. Over de jaren heb ik geleerd achterdocht te negeren als ik publiekelijk Arabisch spreek, en in plaats daarvan trots te zijn op mijn afkomst en vrijuit deze taal te spreken. Maar hoe kan je eigenlijk trots zijn op iets arbitrairs als je afkomst?

Tekst door Tania Alhashimi, beeld door Alicia Koch

‘Ik denk dat ik voor deze *Babel* iets ga schrijven over trots zijn op mijn Arabische afkomst,’ zei ik zelfverzekerd op de redactievergadering van dit blad, ‘en hoe dat moeilijk is in een samenleving die je deze trots afneemt.’

Waar ideeën bij de vergadering vaak veel reacties oproepen, bleef het ditmaal bijzonder stil.

‘Hebben jullie daar nog feedback over?’, vroeg ik vertwijfeld toen ik de aarzelende en soms dode gezichtsuitdrukkingen voor me zag. Blijkbaar was de relatie tussen afkomst en trots die ik me zo onbeschroomd had voorgesteld niet zo vanzelfsprekend als ik dacht.

Maar waarom ik deze relatie zo vanzelfsprekend vond, wist ik eigenlijk zelf ook nog niet. Vaak spoort je intuïtie echter de zoektocht aan naar een verhaal, en die bracht mij ditmaal naar de relatie tussen afkomst en trots.

Want wat houdt trots op iets zijn eigenlijk in? De algemene maatschappelijke beleving lijkt te zijn dat trots een gevoel van eer uitdrukt naar aanleiding van een handeling die het individu heeft uitgevoerd. Een gevoel van trots verdien je dus vanwege een bepaalde inspanning, en niet voor iets wat je willekeurig toegekomen is – zoals je mooie, volle lippen, het welgestelde gezin waarin je bent opgegroeid, of je afkomst. Dat heeft de onsmakelijkheid van een narcist die masturbeert op diens eigen spiegelbeeld.

Maar zoals wel vaker het geval is bij breedgedragen belevingen van begrippen, verhullen ze het bestaan van niet-dominante

Het valt daardoor op als afwijkend; een bruindonkere wolf in schaapskleren die de room“blanke” normaliteit van binnenuit verbastert.

verhalen en belevingswerelden. Want fenomenen zoals *Black pride*, een beweging die zwarte mensen aanspoort trots te zijn op hun culturele en etnische roots, tonen aan dat trots op etniciteit of afkomst wel degelijk leeft en relevant is voor mensen. En deze trots om afkomst is van een andere snede dan de maatschappelijk meer voor lief genomen nationalistische trots op afkomst. Het is immers niet gerelateerd aan het woonland in

kwestie, maar aan een *uitheemse* entiteit. Het valt daardoor op als afwijkend; een bruindonkere wolf in schaapskleren die de room“blanke” normaliteit van binnenuit verbastert. Het is de bedreiging van een misplaatste loyaliteit naar iets wat onverschillig, en het liefst in het holst van de nacht, geloosd had moeten zijn bij het grofvuil.

Hoe dan ook, blijkt het dat trots zijn meer bronnen kan hebben dan de handeling van het individu en dus uit iets arbitrairs kan komen als afkomst of etniciteit – en dan niet noodzakelijk in de gebruikelijke nationalistische zin. Om deze trots te begrijpen, brengt het werkwoord ‘zijn’ ons op een interessant spoor. Het verradt namelijk dat trots op iets zijn een vorm van zelfdefiniëring impliceert: door trots te zijn op iets, eigen je datgene immers expliciet toe als een relevant deel van jouw persoon. Door de dingen waar je trots op bent te dragen als de kroonjuwelen van jouw persoon, zijn ze een wezenlijk onderdeel van identiteitsvorming. En identiteitsvorming en -uitdrukking bestaan altijd in relatie tot anderen, aangezien de definiëring van het Ik individualiseert en isoleert en daarmee noodzakelijk een grens creëert en contrasteert met de ander. Identiteitsvorming, waar trots dus onderdeel van vormt, is daarom altijd een spel van je verhouden tot de ander – dan wel een individu, groep of andere externe entiteit. En door deze relationaliteit hoeft een gevoel van trots dus niet per se te komen vanuit een individuele handeling, maar kan dit ook een reactie zijn op een externe situatie of op hoe een ander diens identiteit vormgeeft.

Vanuit dit perspectief kan trots op afkomst begrepen worden als een reactie op systematische maatschappelijke onderwerping en racisme. Door de hiërarchische verhoudingen die inherent zijn aan onderdrukking, voel je je als onderdrukte minderwaardig aan de onderdrukker. Daardoor is zulke trots niet ‘overbodig’, maar compenseert het in feite voor het gat dat maatschappelijk gecreëerd is. Trots op afkomst is hier daarom geen onnodig, narcistisch surplus, maar juist een noodzakelijke aanvulling van een systemisch ontstaan *tekort*.

In de huidige liberaal-democratische *Zeitgeist*, waarin er een sterk bewustzijn en drang naar gelijkheid heerst, lijkt trots op afkomst bij ondergestelde minderheden dan ook een natuurlijk fenomeen. Het is namelijk een manier om de gevoelde ongelijkheid op te heffen en zo niet alleen bij wet, maar ook gevoelsmatig op een gelijk niveau te komen – een tegenreactie op de schaamte en minderwaardigheid die je bent gaan voelen door je afkomst.

Het is daarom ook saillant dat ik met het duiden van de relatie tussen afkomst en trots heb nagelaten mijn initiële plan te voltrekken: te schrijven over de trots die ik voel over mijn Arabische afkomst. Het is symptomatisch voor mijn internalisatie van de maatschappelijke argusogen die me beletten mijn afkomst vrijmoedig te vieren, en me ertoe drijven dit in plaats daarvan te verdedigen en te legitimeren. Ergens is het daarom ook jammer dat ik weifelend aan deze druk heb toegegeven. Maar ik weet nu wel zeker hoe ik me moet verhouden tot mijn afkomst: met trots. ▲

Vol trots en borst vooruit heb ik dat *niet* gedaan!

Als het gaat over trots, dan denken veel mensen aan de dingen die ze hebben gedaan waar ze trots op zijn. Waar ik alleen aan denk, is juist wat ik niet heb gedaan en waar ik trots op ben. En om deze niet-gedane dingen toch de wereld in te brengen, wil ik jullie er iets over vertellen.

Tekst door Elena Cornelisse, beeld door Lesine Möricke

Roken: veel praktischer om niet te doen

Misschien is dit nogal standaard, maar ik ben blij dat ik er bewust voor heb gekozen niet te roken. Dit is alleen niet om gezondheidsredenen die mensen normaal associëren met bewuste niet-rokers. Mijn reden is namelijk veel kapitalistischer. Ik neem nu al bijna twee jaar deel aan het bedrijfsleven en ik merk dat rokers hier tegen veel praktische problemen aanlopen. Als je de behoefte voelt om te roken, kun je hier niet zo eenvoudig aan toegeven als bij bijvoorbeeld een koffieverslaving. Je moet vaak het gehele bedrijfspand door voor je kunt roken. Vaak betekent dit meerdere verdiepingen aflopen, vervolgens in de wind staan (en als het even tegenzit: in de regen én de wind) en daar komt ook nog eens bij dat je je workflow moet onderbreken voor een staafje dat maar liefst 10 tot 15 euro per pakje kost. Nee hoor, mij niet gezien.

Eerste examens skippen

Je leest het goed: ik heb heel wat keren eerste pogingen van tentamens expres niet gemaakt. Betekent dit dat ik alleen mijn herkansing heb om een goed cijfer te halen? Ja, klopt. Lukt me dat dan ook? Ja. Misschien heb ik al die keren gewoon geluk gehad, of misschien ben ik wel een nerd-alien, maar het punt dat ik wil maken is dat ik alleen aan de herkansingen meedeed.

Wat is mijn gedachte hierachter? Ben ik gewoon een psychopaat? De gemiddelde student heeft immers alleen bij het idee waarschijnlijk al stress. Maar ik heb, wonderbaarlijk genoeg, meerdere redenen om dit te doen. Omdat ik een dubbelstudie doe en altijd extra vakken erbij heb genomen, kan het voorkomen dat twee van mijn tentamens op dezelfde dag vallen. En ik had vanaf het begin van mijn

Ik heb het gevoel dat er steeds meer van ons wordt gevraagd

dubbelstudie met mijzelf afgesproken: mijn rechtenstudie gaat voor. Daarom is het weleens voorgekomen dat ik voor extra vakken alleen de herkansing maakte. Maar er zijn ook serieuzere redenen geweest waarom ik niet meedeelde met eerste tentamenrondes, zoals mijn mentale gezondheid. Om vele redenen

ging het niet goed en ik besepte: ik zal mijn tentamens niet halen, aangezien ik niet op kan letten. Ik had twee opties: naar het tentamen gaan en een 2 halen, of het tentamen niet maken, een welverdiend rustmoment nemen en voor de herkansing leren met een NAP voor de eerste kans op je diploma (in plaats van

die 2). Uiteraard ging ik voor de tweede optie. Geen enkel tentamen is het immers waard om je mentale gezondheid voor op te offeren. Echt niet. En ik kan zeggen dat ik erg trots ben op mezelf dat ik de keuze heb gemaakt mijn mentale problemen een plekje te geven door de tentamens te skippen, in plaats van dat ik ze wegstopte.

Modetrends

Natuurlijk zijn er milieu-ethische redenen waarom je het liefst zo min mogelijk moet meedoen aan fast fashion trends. Maar ook praktische zaken laten zien waarom je niet mee wilt doen aan modetrends. Steeds maar kleding kopen, gebaseerd op korte trends, zorgt ervoor dat je een op zijn zachts uitgedrukt erg gekke kledingkast krijgt. Denk bijvoorbeeld aan allerlei *gothic* en *grunge* sieraden, afgewisseld met pastelroze en lieflijke jurkjes van de *soft girl* trend. Op zich is er niks mis met kledingstijlen door elkaar mengen. Maar ik herinner me goed dat, toen ik nog een trendjunk was, mijn kleding niet veel coherentie had, wat ervoor zorgde dat outfits creëren heel moeilijk werd – tenzij je graag *spikey chokers* draagt met paarse tuinbroeken. Wat mij hielp? Het advies van minimalistie Marie Kondo: houd alleen de spullen die je plezier brengen!

Soms helemaal niks doen

Ik heb het gevoel dat er steeds meer van ons wordt gevraagd. Dan heb ik het niet eens zozeer over het snelle informatietijdperk waarin wij leven, maar over prestatiedruk. Bij vele sollicitaties of recruitmentmiddagen heb ik gehoord dat ik veel te veel doe. Ik kijk de mensen die dit tegen mij zeggen altijd vragend aan. Ik

doe helemaal niet te veel, denk ik bij mezelf. Ik doe alleen maar twee universitaire opleidingen, drie deeltijdbaantjes en ik ben een singer-songwriter ernaast. Vaak vallen er monden open als ik dit nonchalant vertel. Dat zijn de momenten waarop ik daadwerkelijk beseft hoeveel ik doe in het dagelijks leven en dat ik me soms erg overwerkt voel, maar het niet aan mezelf durf toe te geven. Waar komt dit gevoel van meer moeten doen vandaan? Ik kan bij mezelf zeker wat zaken aanwijzen: mijn prestatiegerichte opvoeding, LinkedIn en de omgeving waar rechtenstudenten door navigeren. En het is niet zo dat alleen ik mezelf geen rust gun, ik kan ook goed aan mederechtenstudenten zien dat ze veel te veel op hun bord nemen. Sterker nog, toen een advocaat tijdens een seminar aan een groep studenten vroeg of ze het gevoel hadden te veel te moeten, knikte vrijwel elke student zonder te aarzelen van ja. Waar dit in ieder geval ook mee te maken heeft: niks doen is een kunst. Ergens aan denken en daadwerkelijk niks doen zonder dat je je schuldig voelt of verveelt, is een vreselijk moeilijke taak. In ieder geval ben ik nog steeds aan het leren dat niks doen, letterlijk de keuze maken iets niet te doen, broodnodig is voor mijn mentale gezondheid.

Conclusie?

Valt er een conclusie te trekken uit mijn bovenstaande gebrabbel? Enigszins. Waar ik (hopelijk) een beetje toe kan aansporen, is om stil te staan bij trots over inactiviteit. Zeker in onze prestatiegerichte samenleving is dit erg lastig. Ik hoop dat ik jullie een beetje heb gemotiveerd meer te genieten van je rustdagen – en de dingen die je niet doet. ▲

HET ARCHIEF

Tekst door Phoebe Meekel, beeld door Lesine Möricke

Toen ik veertien jaar oud was, plaatste ik regelmatig foto's en video's op mijn Instagram. Op een gegeven moment had mijn account zo'n honderd berichten, die ik later voor het overgrote deel heb verwijderd. Als ik deze nu in mijn archief bekijk, krimp ik ineen van schaamte. Hoe kan ik toch ooit zo ontzettend trots zijn op deze verschrikkelijke berichten?

Soms is het fijn om je te herinneren hoe de basisschool of de brugklas was. Je lijkt dan een ander persoon te zijn dan die je nu bent: ik kletste nog meer dan dat ik nu doe, mijn scheve tanden waren nog niet rechtgezet door een beugel en de slis kwam toen veel meer tot uiting. Mijn geheugen is helaas slecht en ik kan ook niet terugreizen naar het verleden. Ook kan ik niet bladeren in een dagboek om mijn oude gedachten te lezen, want het is mij na vele vergeefse pogingen nooit gelukt om er een bij te houden.

Gelukkig vond ik negen jaar geleden de *Photo Booth* app op de huiselijke computer buitengewoon interessant, en heb ik daar vele parels op gemaakt. Zo heb ik prachtige video's waarin ik zing, acteer of mijn danskunsten laat zien. Hierin geef ik in-

structies over hoe de dansspasjes verlopen en tel ik mee met de maat van de muziek. Het lijkt zelfs wel alsof ik les sta te geven. Maar terugkijkend vraag ik me af aan wie ik eigenlijk les geef: de computer? Wanneer ik uit de *Photo Booth* app ga, verplaats ik mijn cursor naar de *iMovie* app en open ik deze. In tegenstelling tot *Photo Booth* is hier geen sprake van losse video's, maar is er een film van twintig minuten die ik met een vriendin had gemaakt. Het is een chaos, door de vele onduidelijke plottwisten en scènes waarin ik schreeuw. Acteren was toen duidelijk een passie van ons en ik moet er nog steeds om lachen.

Ik vind het leuk om naar deze oude video's en foto's te kijken, omdat de grote fantasie die ik destijds had hierin zo duidelijk naar voren komt. Dit archief op de computer gaat helaas niet tot in het oneindige door, aangezien ik deze apps op een willekeurige dinsdag niet meer interessant vond. Op het middelbaar maakte ik namelijk mijn eerste Instagram-account aan, waardoor mijn ogen zich het merendeel van de dag begonnen te focussen op het scherm van mijn telefoon. Deze app was fantastisch, ik hoefde mijn computer niet meer tot publiek te maken: ik kon nu volgers krijgen! Ik wilde als een grappig persoon gezien worden, dat gewoon 'lekker zichzelf' is, dus plaatste ik af en toe een foto waar ik grappig opstond. En met af en toe bedoel ik meerdere malen per week.

Naast de vele foto's die ik plaatste, deelde ik ook video's waarin ik danste en een filmpje waarin ik samen met een vriendin een *meet & greet* had met Dylan Haegens. Ik vond mezelf heel

cool en was dan ook trots op mijn berichten. Maar na een aantal jaar vond ik dat dit te veel van het goede was, en besloot ik ze daarom stuk voor stuk te archiveren.

Ook door in het archief van Instagram te kijken, reis je terug in de tijd. Maar in tegenstelling tot de vele kunstwerken op de computer, vind ik het vreselijk om naar mijn gearchiveerde berichten op Instagram te kijken. Hoe kon ik mezelf toen zo cool vinden, terwijl ik er nu met zoveel afgunst naar kijk? Terwijl ik door mijn gearchiveerde berichten scroll, schaam ik me steeds meer: het doet gewoon een beetje pijn. Maar hoezo vind ik deze posts zoveel erger dan de video's op mijn computer, terwijl ik hier ongeveer hetzelfde deed als toen?

Net als velen had ik een periode in mijn puberteit, waar je je achteraf voor schaamt. Ik voelde mij toen, en waarschijnlijk velen met mij, als de hoofdpersoon in een verhaal. Maar door sociale media als Instagram heb ik deze ongemakkelijke periode met allerlei mensen – ook onbekenden – om mij heen gedeeld. Dit besef maakt de pijn die ik ervaar bij het zien van mijn gearchiveerde berichten nog erger. De vele dagboeken die ik nooit heb bijgehouden en de kunstwerken op de computer waren daarentegen alleen voor mij (en mijn gezin) te zien.

Maar het is fijn om te beseffen dat je het zelf ongetwijfeld vele malen erger vindt om aan deze tijd terug te denken dan anderen. Sterker nog, anderen denken waarschijnlijk niet eens terug aan jouw ongemakkelijke periode, maar denken aan die van zichzelf! En bovendien had ik, en waarschijnlijk jij ook, het toen ontzettend naar mijn zin. En dat is het belangrijkste. ▲

Iglesia Maradoniana; de religieuze wending van het voetbal trots

Tijdens mijn verkenning van de pleinen en straten van Napels werd het Napolitaanse symbool van trots en bewondering mij gauw duidelijk: de Argentijnse voetballer Diego Maradona. Hij wordt niet alleen als sporticoon, maar ook als nationale held, en zelf als God afgebeeld. Hoewel de religieuze lading in de Napolitaanse verering van Maradona expliciet wordt, vraag ik me af of de connectie tussen sport en religie in bredere zin in de voetbalcultuur te herkennen valt. Wat zegt de goddelijke status van Maradona over onze voetbalcultuur?

Tekst door Pleun Kraneveld, beeld door Ieke Meijer

Naast de Mariabeeldjes en houten kruisen kun je in het centrum van Napels niet ontkomen aan posters en afbeeldingen van voetballer Diego Maradona. Op muren, ramen en zelfs restaurantmenu's staat hij afgebeeld als symbool en trots van de stad. De Argentijnse voetballer blijft na zijn indrukwekkende prestaties voor de Italiaanse voetbalclub SSC Napoli in de jaren 1984 tot 1991 nog altijd dé grote voetbalheld van Zuid-Italië. In deze periode, een jaar nadat hij Argentinië naar het wereldkampioenschap wist te leiden, hielp hij SSC Napoli aan de eerste landstitel in haar geschiedenis. In een knus pleintje in de stad loop je als toerist tegen een grote muurschildering aan waarop Maradona afgebeeld staat met de nationale kleuren van Italië. Boven zijn hoofd is het woord *dio* geschreven, het Italiaanse woord voor God. Gezien de katholieke identiteit van de stad is het fascinerend hoe ver deze liefde voor deze Argentijnse voetballer gaat. Misschien kan de rol van voetbal in de stad Napels ons iets vertellen over de verwevenheid tussen religie en sport. Een kruising die wellicht frequenter voorkomt dan in eerste instantie lijkt.

De Napolitanen zijn overigens niet de eerste die een verband leggen tussen Maradona en God. In Argentinië wordt hij na zijn uitzonderlijke prestaties in de jaren 80 ook nog steeds als

dé grote voetballegende gezien. Zowel in Italië als in Argentinië wordt hem vaak een religieuze of spirituele status verleend. Zijn wellicht meest iconische doelpunt, dat vaak als een van Maradona's beste prestaties wordt erkend, vond plaats op 10 februari 1986, tijdens een wedstrijd van Argentinië tegen Engeland. Dit doelpunt wordt vandaag de dag door velen nog als 'buitenaards' of 'hemels' beschouwd, door de bizarre uitzonderlijke omstandigheden. Vlak voor het doelpunt gebruikte hij zijn hand op een subtiele wijze, waardoor de bal nét de juiste richting op vloog. Omdat deze gebeurtenis de scheidsrechter ontging, werd het doelpunt verrassend genoeg goedgekeurd. Deze gebeurtenis maakt dat Maradona vaak de titel 'Hand van God' krijgt toegekend, een naam die sinds deze wedstrijd regelmatig wordt aangehaald.

Het is dit iconische voorval dat de aanleiding is geweest voor een religieuze aanhang van Maradona en in het bijzonder een nieuwe beweging binnen zijn achterban: 'Iglesia Maradoniana'. In de Argentijnse stad Rosario, openden drie fanatieke voetbalfans in 1997 deze 'Maradoniaanse kerk'. In de sfeer van de turquoise kleur van het tenue dat de voetballer veelvuldig tijdens zijn carrière droeg, is het kerkmeubilair gevuld met posters en beelden van de Argentijnse held. Wie binnenloopt kijkt recht tegen een omvangrijk altaar van Maradona aan, achter de middenbeuk van de kerk. Deze kerk dient als anekdotisch bewijs voor hoe ver de landelijke voetbaltrots kan gaan. Hoewel de Iglesia Maradoniana gebruikelijk door velen als parodie-religie wordt beschouwd, heeft deze 'religie' voor de stichters ongetwijfeld een serieuze lading. Alejandro Veron, medeoprichter van de kerk, stelt: 'Elke religie heeft een God, onze God is Maradona.' Naast wekelijkse bijeenkomsten worden jaarlijkse rituelen uitgevoerd, met de verjaardag van de voetballer op 30 oktober als centraal evenement. Kenmerkende uitspraken van Maradona worden zelfs verzameld en tot eigen 'heilig boek' gevormd. Veron stelt dat er niet veel aangepast of bedacht hoeft te worden, de voetballer heeft eenmaal 'zijn eigen bijbel geschreven'.

De aanhangers van de Iglesia Maradoniana maken dus een expliciete connectie tussen religie en voetbal die wellicht in subtielere vormen te herkennen is. Wat kan deze religieuze lading van de Maradoniaanse kerk ons over het sentiment van de gemiddelde voetballiefhebber vertellen?

De religieuze rituelen en praktijken rondom de Iglesia Maradoniana geven aan hoe diepgaand de passie en toewijding voor voetbal kan zijn. In een artikel over de Eredivisie in Het Parool wordt de Europese voetbalcultuur in een religieus daglicht geplaatst. Journalist Teun van de Keuken geeft hier aan dat de aantrekkingskracht van voetbal in de 'bovenmenselijke, goddelijkheid van de speler' schuilt. Hij gaat in op de commotie rondom een wedstrijdvervalsing tijdens de Eredivisie. Ondanks het gesjoemel en de onderliggende vervalsing tijdens grote wedstrijden, blijft men zich wanhopig vastklampen aan de woorden van het lievelingsteam in kwestie. Het is de onderwerping aan een geïdealiseerde speler en club, de onvoorwaardelijke steun aan een groep, die voetbal voor de liefhebber aantrekkelijk maakt. Voetbal is veel meer dan enkel een verzameling

“Het veld dient als microkosmos, een plek waarin spelers, coaches en supporters zich in een gereguleerde wereld onderdompelen.”

van baltrappende individuen; voor velen vormt het een samenleving en een structuur, geregeerd door regels en tradities. Het veld dient als microkosmos, een plek waarin spelers, coaches en supporters zich in een gereguleerde wereld onderdompelen. Ieder wordt deel van een collectief geheel met een unaniem sentiment, waarbij individualiteit naar de achtergrond verdwijnt. Speler en supporter stellen zich in dienst van de eenheid, van iets dat groter is dan henzelf.

De voetbalfanaat is in elke hoek en laag van de samenleving terug te vinden, en voetbal lijkt bij de meeste liefhebbers een soortgelijk gevoel op te wekken. Wellicht onthult voetbal een diepere eigenschap van de mens: het verlangen onderworpen te zijn aan een groter, alomvattend systeem. De heldenstatus van de voetballer en de onvoorwaardelijke liefde voor een voetbalclub lijken dit verlangen bloot te leggen. Het stadion dient als een plek waar supporters samenkomen om deel te nemen aan betekenisvolle rituelen. Het gezamenlijk juichen, het zingen van liedjes en het dragen van teamkleuren creëren het gevoel van een gedeelde identiteit. Woorden van spelers worden nagesproken alsof ze verheven zijn en spelers van rivaliserende teams worden als heidense religies afgezet.

De Napolitaanse en Argentijnse voetbalcultuur rondom Maradona maakt deze kruising tussen religie en voetbal expliciet. Maar er zijn ook subtielere uitingen van de religieuze dimensies van het voetbalfanatisme. Om religieus gedrag te vertonen, hoeft een individu zichzelf niet als 'ongelovige' te bestempelen. De waardering van veel atheïsten voor hun lievelingsspelers en teams reikt immers voorbij een arbitraire appreciatie. Hoewel religie geen expliciete rol hoeft te spelen in het leven van menig voetbalfanaat, duiken er dus wel degelijk structuren en rituelen op die verdacht veel weg hebben van religie. Wanneer we een breder begrip van religie hanteren, lijkt het dat voetbalfanatisme verklaard kan worden vanuit religieus perspectief. Een samenleving die zich van het christendom distantieert, heeft geen atheïstische samenleving als noodzakelijk gevolg. De Iglesia Maradononia verklapt de diepgewortelde idealen achter de voetbalcultuur, en wijst op de bovenmenselijke status van de voetballer. Als we onze eigen subtielere voetbalcultuur en trots willen begrijpen, helpt de lens van religie wederom. Om een 'voetbalgelovige' te zijn is het stichten van een kerk namelijk niet essentieel. Religie schuilt in alle hoeken en gaten. En dat is ook mijn atheïstische buurman uit Amsterdam niet ontgaan, zoals te horen wanneer Ajax weer een wedstrijd speelt. ▲

als een pauw

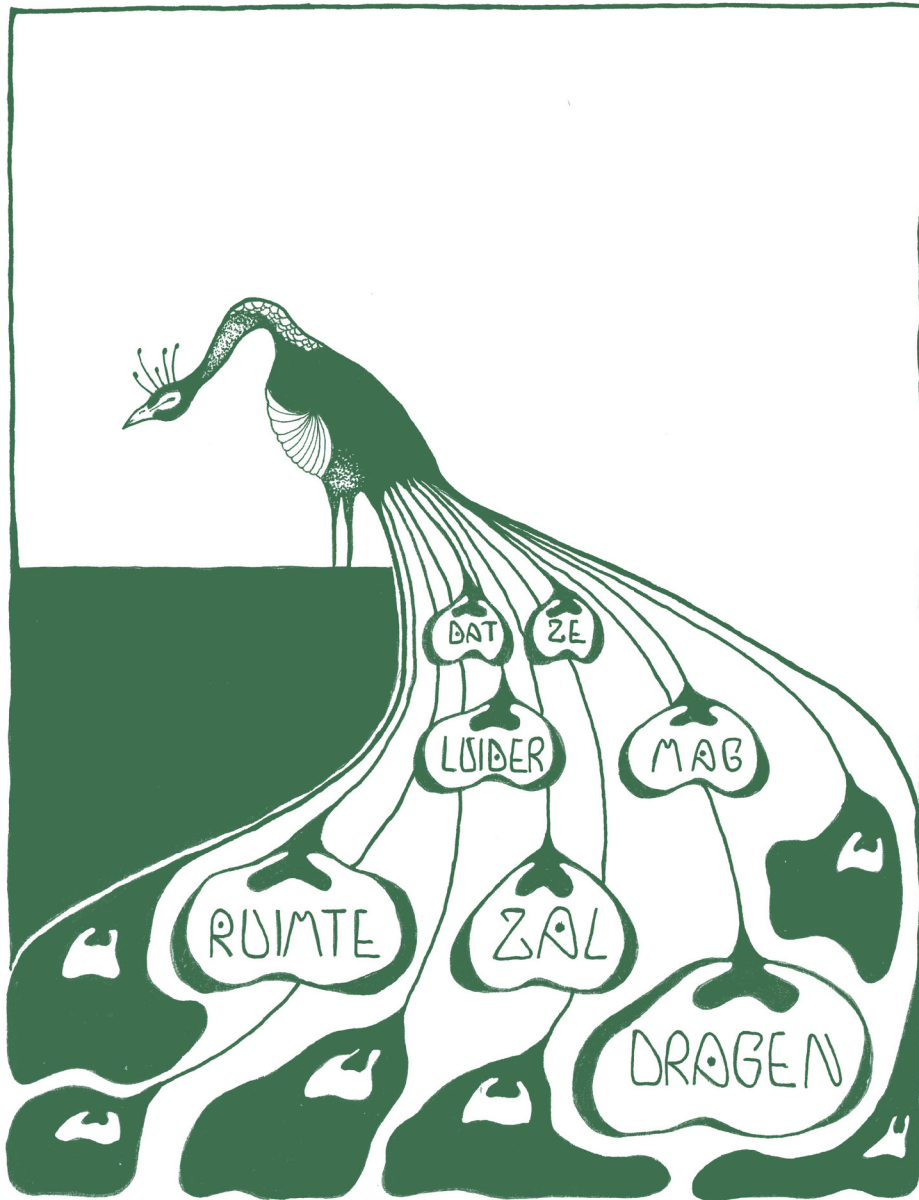
Tekst door Teuntje Ott, beeld door Ines James

trots
op de
rots
in de
branding
die ze zelf bleek te zijn.

trots
op de
nevel,
het zweven
in de
mist,
alles wat haar al improviserend
verder bracht.

dat ze haar hele hebben en houden hoopte uit te slaan,
zich zal omarmen in het besef
op te mogen vallen.

trots
op de
golven,
de onherroepelijke kracht ervan
en hoe ze zoveel stilte met zich meedroeg
dat het nu genoeg.

dat ze luider mag,
 ruimte
 zal dragen
 als ontspannen kleding,
 haar stem
 laat
 klinken
 als een verlengstuk van haarzelf.

ze wil dansen tot de lippenstift op haar
 tanden,
 tot het gepieker
 wat liever,
 de zorgen
 voorzichtig,
 en dat het dan niet
 groter,
 maar overkomelijk.

hoe ze zichzelf
 niet kwijt,
 maar
 hervond.

trots
 op de
 rots
 in de
 branding
 die ze zelf bleek te zijn.

Door de ogen van Lao Zi

Begin dit jaar kreeg ik van mijn ouders een nieuwe geïllustreerde editie van de Tao te Ching cadeau. Dit boek is een van de belangrijkste werken uit de oosterse filosofie. Mijn uitgave is voorzien van zowel oude Chinese prenten als foto's van spiritueel aandoende landschappen. Hoewel ik slechts de eerste paar hoofdstukken gelezen heb (en ik er dus nog zo'n honderdvijftig te gaan heb), deel ik graag een paar bijzondere inzichten die ik nu al heb verkregen uit dit mythische boek.

Tekst door Dominique Seelen, beeld door Bert Slenders

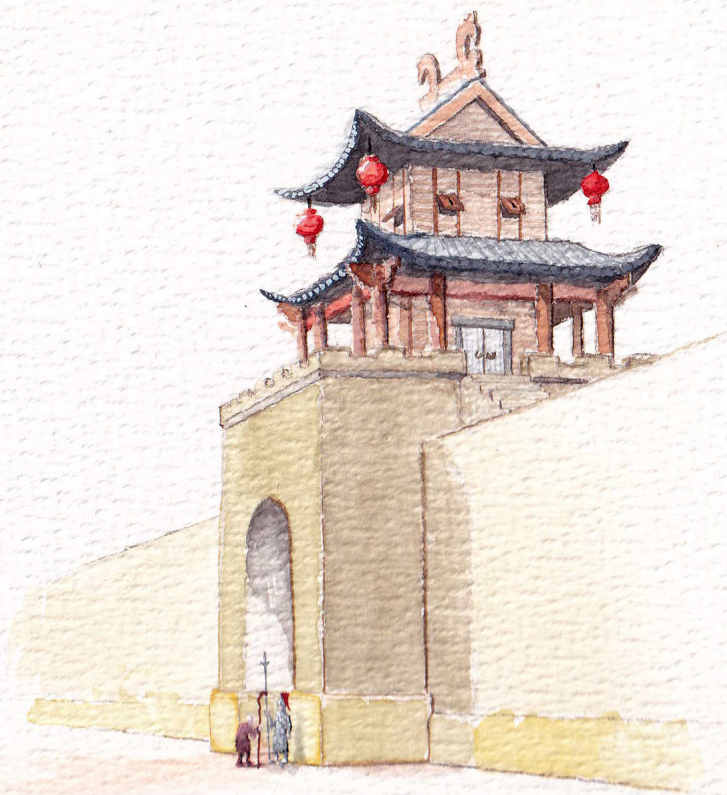
Ontstaan

Voordat we in de inhoud van het boek duiken, is het interessant even te kijken naar de ontstaansgeschiedenis van de *Tao te Ching*. Hoewel een precieze tijd en plek lastig aan te wijzen vallen, speelt het ontstaansverhaal zich waarschijnlijk af in China rond de zesde eeuw voor Christus. Toen leefde een wijze kluizenaar, genaamd Dan. Hij was de leermeester van Confucius, de 'uitvinder' van het confucianisme. Teleurgesteld in de politieke corruptie in China, verliet Dan op latere leeftijd zijn vaderland onder de naam Lao Dan (oude Dan). Bij de grens werd hem door de wachter gevraagd zijn Tao achter te laten. Omdat Tao zoiets betekent als 'leidraad' of 'weg', vroeg de grenswachter Dan dus eigenlijk zijn wijsheden over het pad van het leven over te dragen. Lao Dan schreef toen de zogenoemde *Vijfduizend Woorden* op, en vertrok uit China. Lao Dan, later Lao Zi genoemd

(Oude Meester), zou in de eeuwen daarna binnen het taoïsme beschouwd worden als een God. Zijn *Vijfduizend Woorden* werden omgedoopt tot de *Tao te Ching*. Niet alleen voor het taoïsme, maar ook voor het boeddhisme zou Lao Zi van belang zijn geweest. Er wordt geloofd dat hij na zijn afscheid van China opgedoken is in India als leermeester van Boeddha. Zo wordt dan ook de ontwikkeling van het boeddhisme uit het taoïsme verklaard – het is de vraag of dit daadwerkelijk klopt.

Taoïsme vis-à-vis Confucianisme

De leer van het taoïsme, zoals beschreven in de *Tao te Ching*, is sterk beïnvloed door twee andere oosterse filosofieën: het confucianisme en het boeddhisme. Vooral het contrast met het confucianisme wordt in de *Tao te Ching* sterk benadrukt. Daarom is de *Tao te Ching* zonder kennis over het confucianisme niet te begrijpen.

De periode waarin Lao Zi en Confucius leefden, was een tijd van politieke instabiliteit in China. Er waren vele kleine staten die onderling streden om de macht. Hierdoor rees de vraag wat eigenlijk de ideale staatsinrichting was en hoe sociale stabiliteit gecreëerd kon worden. Volgens confucianisten kon de sociale orde en harmonie bereikt worden door het volk te onderwijzen. Niet door middel van wetten en regels, maar door middel van rituelen: *li*. Deze bestonden uit ingewikkelde en zeer gestructureerde opvoeringen van dans, acrobatiek en muziek. In deze opvoeringen was er orde en harmonie, waarbij men de juiste handelingen op het juiste moment moest uitvoeren. Op dezelfde manier moest er orde en harmonie zijn in de gemeenschap. Bovendien verwezen de rituelen naar tradities en gedrag die in eerdere dynastieën werden uitgevoerd en waaraan veel waarde werd toegekend. Moreel handelen werd dan ook aangeleerd door middel van deze rituelen. Door iemand de juiste rol en benaming te geven, kreeg diegene bepaalde rituelen die hij op een bepaalde manier moest uitvoeren. Alleen die manier van handelen, zoals paste bij zijn rol en rituelen, zorgde voor sociale harmonie en werd daarmee bestempeld als moreel correct.

Centraal in het Confucianisme staat de *Tao*, de 'weg'. Confucianisten stellen de vraag 'wat is de weg?' vanuit een praktisch oogpunt. Ze vragen zich af wat de correcte manier van handelen is. Het antwoord hierop is: door middel van deugdzaamheid (te). Te is een aangeleerd vermogen om te weten hoe je moet handelen. Maar hoe weet je hoe je dat moet doen? Precies dan komen de ritu-

elen om de hoek kijken. Doordat je jouw plek en jouw taken kent in de rituelen, zal je, wanneer je deze uitvoert, deugdelijk handelen. Met name de heersers van de gemeenschap bezaten deze deugdzaamheid. Hun machtspositie werd dan ook nooit in twijfel getrokken: de heersers wisten immers hoe ze zelf moreel moesten handelen én hoe ze andere mensen correct konden laten handelen. Hoewel taoïsten ook spreken over de *Tao*, zullen we straks zien dat hun opvattingen hierover nogal verschillend zijn van de confucianisten.

De harmonie en samenhang van een gemeenschap werd ook gerealiseerd door taal. Zo speelt de notie van *zheng ming* ('correctie der namen') een belangrijke rol in de realisatie van de sociale harmonie. Neem een vader. Het feit dat een vader de benaming 'vader' kreeg, ging gepaard met verantwoordelijkheden en een bepaald soort gedrag. Tijdens de strikte rituelen leerde hij hoe hij zich moreel moest gedragen en zijn taak als vader op de juiste manier moest volbrengen. Volgens het confucianisme is een benaming dus niet alleen een beschrijving, maar eerder een realisatie van een bepaalde status en het gedrag dat daarbij hoort.

Lao Zi heeft stevige kritiek op deze leer van het confucianisme. Ten eerste stelt hij dat de *Tao* geen weg is naar correct handelen, laat staan een pad naar deugdzaamheid door uitvoering van strenge rituelen. Volgens Laozi is *Tao* 'een spontaan kosmisch genererend principe', ofwel 'de moeder van alles'. Het is een 'iets' dat alles dat bestaat heeft voortgebracht, voortbrengt en zal voortbrengen. Je zou het kunnen vergelijken met een

soort God, maar dan begeef ik me wel op heel glad ijs: het begrip God kent namelijk ook nogal wat verschillende opvattingen. Belangrijk is vooral dat dit kosmisch genererende principe een afwisseling van *yin* en *yang* voortbrengt. Dat wil zeggen dat er een continue opvolging van tegenstellingen is: wie eerst arm is, zal rijk worden; wat eerst goed is, zal slecht zijn; wie eerst een koning is, zal dat straks niet meer zijn.

Volgens taoïsten leren we dan ook niet moreel te handelen door rituelen en muziek, maar is moreel gedrag in overeenstemming met de loop van de natuur. Praktisch gezien betekent dit dat we niet moeten op basis van onze wil of een bepaald doel. Het verloop van *yin* en *yang* heeft daar namelijk niks mee te maken. Deze manier van handelen wordt *wu-wei* genoemd. De oplossing is echter niet om te stoppen met handelen. Volgens taoïsten moeten we geen dingen aanleren om tot correcte handelingen te komen, maar juist het aangeleerde afleren. Dan kunnen we geheel in overeenstemming met de spontaniteit en de onverschilligheid van de natuur leven. (Met onverschilligheid bedoel ik dat de natuur niet vanuit zichzelf bepaalde waarden geeft aan objecten of entiteiten. Een bloem is van nature niet mooi of lelijk, we vinden de bloem mooi of lelijk.) We moeten dus ook helemaal geen rituelen aanleren, of in het strenge keurslijf van de morele waarden van het confucianisme stappen. Bovendien keuren taoïsten het sterk af dat de heerser binnen het confucianisme wordt afgeschilderd als de bezitter van het 'grootste goed'; deugdzaamheid. Door deugdzaamheid namelijk op een voetstuk te plaatsen, zullen mensen deze

kwaliteit begeren en ernaar streven. Hierdoor ontstaat er een strijd tussen mensen onderling en tussen mens en natuur.

Ook *zheng ming* wijzen de taoïsten af. Ten eerste onderbreken we het verloop van *yin* en *yang* door met woorden de realiteit te vormen. Een koning moeten we helemaal geen koning noemen. Hij moet zich juist nederig opstellen en zich niet willen vastklampen aan zijn positie van koning door middel van deze benoeming. Want hoewel hij nu koning is, zal hij dat straks niet meer zijn. Dus niet zijn positie als koning nu, maar het feit dat zijn positie als koning niet eeuwig is, moet hij omarmen.

Ten tweede kunnen we met de taal, zoals wij die gebruiken, de veranderlijke waarheid van de natuur niet onder woorden brengen. Neem het woord 'mooi'. Dit woord is verbonden aan 'lelijk'. De grens tussen mooi en lelijk wordt door de confucianisten aangeleerd middels de leer van de rituelen. De taoïsten zeggen daarentegen dat de natuur onverschillig is en dat de tegenstelling tussen mooi en lelijk helemaal niet zo zwart-wit afgebeeld moet worden. De natuur maakt immers geen onderscheid tussen mooie en lelijke bloemen. Er zijn allerlei verschillende bloemen, en slechts onze denkkaders bepalen of wij de bloem als lelijk of mooi bestempelen. Het is dus niet dat taoïsten tegenstellingen ontkennen. Wat ze proberen aan te tonen is dat de denkkaders die bepalen dat we iets mooi of lelijk vinden niet absoluut zijn. Datgene dat wij als lelijk bestempelen, heeft namelijk ook morele waarde. Maar dat kunnen we pas inzien wanneer we onze denkkaders loslaten. Het begrip dat taoïsten hierbij gebruiken

‘HET DRAAIT EROM DAT WE NIET MOETEN OORDELEN OP BASIS VAN AANGELEERDE DENKKADERS, MAAR DAT WE JUUST DE ONVERSCHIL- LIGHEID VAN DE NATUUR MOE- TEN ERKENNEN EN VOLGEN’

is *wu-wei*, ‘niet handelen’ of ‘niet-oordelen’. Het draait erom dat we niet moeten oordelen op basis van aangeleerde denkkaders, maar dat we juist de onverschilligheid van de natuur moeten erkennen en volgen.

Zienswijze van Lao Zi

Na deze spoedcursus confucianisme en taoïsme, kunnen we iets meer ingaan op de inhoud van de eerste paar hoofdstukken van de *Tao te Ching*. Net besprak ik de aangeleerde morele denkkaders binnen het confucianisme. In de *Tao te Ching* worden deze denkkaders ontkracht door middel van omkeringen. Aan de hand van deze techniek wil Lao Zi laten zien dat, wanneer we mooi en lelijk omdraaien, het helemaal niet zo vanzelfsprekend is dat mooi een positieve, en lelijk een negatieve morele waarde heeft. Zo blijkt dat ook het geval te zijn bij trots.

Stel dat we trots spiegelen met nederigheid. We nemen de zin ‘Ik ben trots omdat ik mijn buurmeisje uit het water heb gered’, en vervangen deze door ‘Ik ben nederig omdat ik mijn buurmeisje uit het water heb gered’. Voor de eerste zin zou je kunnen stellen dat het terecht en goed is dat je een positief gevoel hebt over jezelf, omdat je iemand anders gered hebt. Bij de tweede zin zou je daarentegen de conclusie kunnen trekken dat het nobel is dat je jezelf niet centraal stelt als je een goede daad hebt verricht. Wanneer we hebben aangeleerd dat trots een slechte eigenschap is, zitten we vast in dat denkkader waardoor we niet meer kunnen inzien dat trots na een nobele daad ook positieve morele waarde kan hebben. (Dit geldt andersom ook). Lao Zi toont hiermee aan dat de morele denkkaders en de

taal waarmee we deze kaders proberen vast te leggen, geen aangeleerd keurslijf moeten vormen voor morele waarden, beoordelingen en handelingen. Door de starheid van het aangeleerde kunnen we namelijk niet leven in overeenstemming met het onverschilligheid en wisselende karakter van de natuur.

Ook in de hedendaagse maatschappij zijn er denkkaders waarin wij geplaatst worden, die onze handelingen of beoordelingen van handelingen bepalen. Laten we opnieuw kijken naar trots. In de huidige samenleving wordt trots zijn op iemand begrepen als de positieve beoordeling van een goede of bijzondere daad. Denk bijvoorbeeld aan het feit dat we kinderen een sticker geven als ze geen fouten maken op een toets. Of dat we topsporters die het snelst zijn belonen met een gouden medaille. Al van jongs af aan leren we dus dat het uiten van trots (in de vorm van stickers of medailles) gekoppeld is aan datgene waar we in uitblinken.

Trotsheid koppelen aan ergens goed in zijn, is iets wat de taoïsten heel anders bekijken. In het taoïsme gaat ergens goed in zijn namelijk helemaal niet om een uitzonderlijke daad en de trots van je omgeving die daarbij komt kijken. In plaats daarvan wordt het ergens goed in zijn, vergeleken met het element water. Zoals Laozi schrijft: ‘Meesterschap is als water’. Water is een metafoor voor het ontstaan van een ‘pad’ in de vormen van de natuur (denk maar aan een stroompje water dat zijn weg zoekt tussen het riet en om de heuvels heen). Het past zich aan, schaamt zich niet als het in een moerassig land vastloopt en volgt zijn weg zonder zich te bekommeren om zijn

status. Zo zou ook het pad van de mens moeten zijn. Ergens goed in zijn, betekent dan het vinden en volgen van jouw pad, zonder je te laten leiden door een wil of doel. Als je faalt moet je je niet schamen, en wanneer je ergens tegenaan loopt, zoek je een andere weg met minder weerstand. Dit betekent dat je niet keihard gaat oefenen met zwemmen omdat je de nieuwe Ranomi Kromowidjojo wil zijn en die gouden plak om je nek wil hebben hangen. Het draait niet om jouw status (beginnend zwemmer) of om de fouten die je maakt (je zwemt nog niet eens door het gat heen). Zoals water de laagste positie inneemt en soms blijft hangen in een moeras, zo moet de mens zich niet bekommeren om het bevestigen van zijn positie door de trots van een ander en accepteren dat een bepaalde route soms leidt tot een mislukking. Die kan weer de mogelijkheid bieden weg.

Niet besprak ik vooral de trots van anderen die komt kijken bij een bepaalde handeling die je verricht. Maar trots kan ook binnen jezelf zijn: denk maar aan bepaalde eigenschappen die je hebt waar je zelf trots op bent. Trots vanuit dat perspectief sluit mooi aan bij de taoïstische gedachte van 'de waarde van afwezigheid'. Dit betekent dat het ontbreken van dingen soms een mogelijkheid biedt voor iets waardevols om te ontstaan. Wanneer je bijvoorbeeld een huis bouwt van stenen, is de afwezigheid van een vlak stenen een gat in het huis. Maar de afwezigheid van die stenen vormt de mogelijkheid tot het betreden van het huis. Het gat heeft dus waarde. In de huidige maatschappij heb ik soms het gevoel dat we ons 'ik' willen opbouwen als zo'n huis: elke baksteen is een eigenschap die ons vormt. Maar die

bakstenen mogen alleen 'goede' eigenschappen zijn. Wanneer mensen ons 'huis' aanschouwen, willen we immers kunnen pronken met de bakstenen waaruit we zijn opgebouwd. Maar stel dat we zouden omarmen dat er hier en daar ook een baksteen ontbreekt. En dat ons ik ook is opgebouwd uit 'gaten', omdat we niet alleen maar eigenschappen bezitten die men opvat als 'goed'. Die gaten zijn namelijk waardevoller dan je denkt: ze kunnen functioneren als een deur. Daardoor is het mogelijk dat bepaalde (bijzondere) personen jouw huis via het gat kunnen betreden. Zo kunnen ze de ware ik ontdekken die verstopt zit achter de 'pronkbakstenen'.

Gezien het kleine aantal hoofdstukken dat ik nog maar heb gelezen, ben ik onder de indruk van de gelaagdheid van de inhoud ervan. De wijsheden die beschreven staan, hebben betrekking op zoveel aspecten in het leven van ieder mens. Ik vind het mooi om te geloven dat het vormen van je eigen visie op deze wijsheden ook gezien kan worden als het vormen van een eigen Tao. ▲

Trotse recepten!

In de laatste weken dat ik nog bij mijn ouders woonde, probeerde mijn moeder mij te motiveren om met haar in de keuken te staan. Ze dacht dat ik anders niet goed voor mezelf kon zorgen wanneer ik op kamers ging en afhankelijk zou worden van verschillende fastfoodketens. Ik kan nu prima koken voor mezelf, maar mijn moeders angst bleek niet compleet ongegrond te zijn...

Tekst door Phoebe Meekel, beeld door Jules Koster

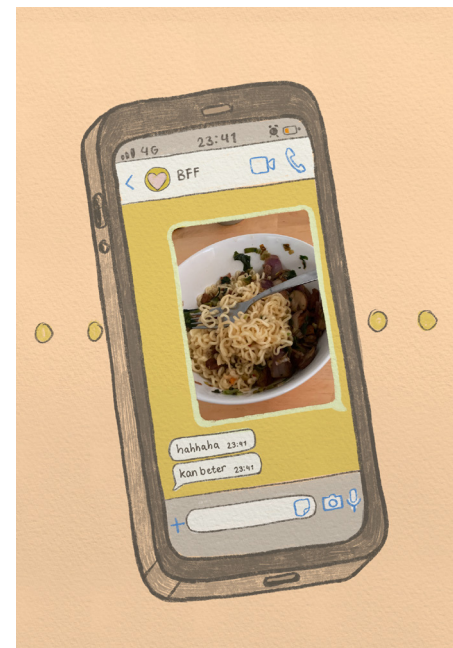
Het prille begin

Toen ik voor het eerst op mezelf ging wonen in Groningen had ik enorm veel geluk met mijn twee huisgenoten. Ik hoefde namelijk niet vaak voor mezelf te koken, aangezien ik herhaaldelijk meesnoepte van hun zelfgemaakte avondmaal. Dit is ontzettend asociaal en daarom probeerde ik een keer mijn avondeten zelf te maken. Ik was trots op deze eerste poging en besloot daarom een foto van mijn avondeten naar een vriendin te sturen.

Oké, deze noedels zien er niet ontzettend appetijtelijk uit, maar ik was te bang (lees: lui) om andere recepten uit te proberen!

Trots op mijn gerechten

Na zes maanden te hebben genoten van de kookkunsten van mijn huisgenoten, verhuisde ik naar een andere kamer, waar ik weinig tot geen contact met mijn nieuwe huisgenoten had. Het was nu dus echt tijd om gevarieerd, of eigenlijk überhaupt, te leren koken. Er waren een aantal gerechten waar ik zó trots op was (en ben), dat ik het niet kon laten om deze te sturen

in de familie-groepsapp. Ik wil deze recepten nu delen met de *Babel*-lezers, zodat ook jullie trots foto's kunnen maken van het avondeten en deze kunnen sturen naar anderen.

De écht goede tosti

- Ingrediënten:**
(2 porties, 15 minuten)
- Olijfolie
 - 4 Sneden écht goed brood
 - 2 eieren
 - 2 plakken komijnekaas
 - 400 g spinazie

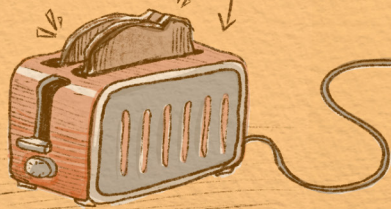

2. Bak de eieren en spinazie naar smaak

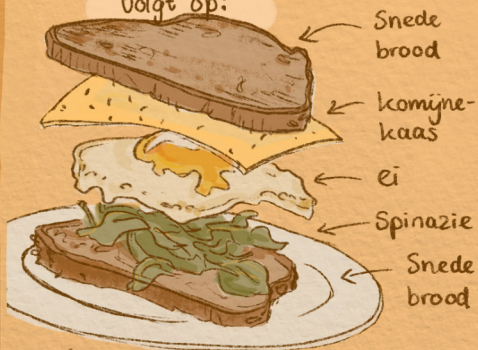

&

Rooster het brood in de broodrooster

3. Stapel de ingrediënten als volgt op:

4. Bak dit brood in een pan met daarop een deksel, totdat de komijnekaas goed gesmolten is

De écht goede tosti

Op een avond ging ik samen met een vriend van mij eten. Ik had die dag echter weinig inspiratie en kon niet bedenken wat we moesten koken. Daarom vroeg ik aan hem of hij nog culinaire ideeën had. Tijdens de brainstormsessie vroeg hij of ik pescotariër was, waarop ik ja antwoordde. Hierdoor kwam hij met het idee om tosti's te maken. Ik dacht in eerste instantie dat hij een grapje maakte en was zelfs een beetje beledigd. Pescotariërs eten enkel geen vlees en kunnen echt wel meer eten dan tosti's! Maar hij was bloedserius, en zei dat het niet zomaar een tosti was.

In de supermarkt kochten we verse spinazie, komijnekaas en eieren. Ik mocht van deze vriend het brood uitkiezen, maar deze moest wel écht goed brood zijn. Ik had – en heb nog steeds – geen idee wat echt goed brood is, maar deed alsof ik dit wel wist en koos het 'AH Liefde & Passie Meergranenbrood'.

Eenmaal thuis aangekomen deden we gelijk de kookschorten aan, wasten we onze handen en legden we alle pannen en spatels klaar. We begonnen aan het tosti-avontuur door eerst de spinazie in de grote pan met hete olijfolie te leggen en een paar minuten te roeren. Toen mijn vriend nonchalant de hele zak spinazie in de pan deponeerde, schreeuwde ik verontwaardigd dat dit veel te veel spinazie was, maar tot mijn verbazing kromp het ontzettend. De spinazie was op den duur gewoon bijna verdwenen! Ondertussen bakten we twee eieren in een andere pan en roosterden we vier dikke sneden brood tot ze lekker krokant waren. Toen de spinazie, eieren en brood naar wens waren, stapelden we ze tot een broodje in de volgende volgorde: een snede 'echt goed brood', spinazie, ei, een plak komijnekaas en weer een snede 'echt goed brood'. Dit bouwwerk deden we weer in de pan met de deksel erop, zodat de komijnekaas goed kon smelten. En voila: een écht goede tosti.

De romige tomatenorzo

Een paar weken later wilde ik iets simpels maken, dat tegelijkertijd ook lekker en gezond was. Wederom had ik geen inspiratie, en moest ik weer een vriend erbij halen voor suggesties. Hij stuurde me allerlei Instagram Reels van verschillende simpele recepten. Voor de meeste gerechten moest ik echter veel kruiden kopen en daar zou mijn portemonnee niet zo blij van worden. Toch vond ik tussen de vele filmpjes een parel, die simpel, lekker en niet te duur was! De vraag of deze ook gezond was, laten we in het midden.

Ik was van plan om twee porties te maken, zodat ik de dag erop mijn avondeten enkel hoefde op te warmen. Hiervoor snipperde ik een ui en pureerde ik twee tenen knoflook, waarna ik deze in een grote pan met hete olijfolie deed. Ik sneed cherrytomaten door de helft en voegde deze samen met de tomatenpuree aan de ui en knoflook. Terwijl de ingrediënten bakten in de pan, goot ik de orzo erbij, waarbij je de korrels ritmisch tegen de pan hoorde kletteren. Ondertussen had ik een glas kokend water klaar staan waar ik de groentebouillon aan toevoegde, zodat de orzo zich ermee vol kon zuigen. Er ontstond een soort papje in de pan, en dus vond ik het tijd om de kookroom erbij te gieten. De Instagram Reel had de hoeveelheden van de ingrediënten niet meegegeven, wat betekende dat ik het koken puur op gevoel moest doen. Ik vond dit eng: want wat moest ik doen als dit orzomaal een soep werd, doordat ik te veel room had toegevoegd? Alles verliep gelukkig goed, en na wat roeren had ik genoeg moed verzameld om ook plakjes mozzarella naar smaak toe te voegen. Wederom was er na het roeren een soort papje ontstaan, maar dan wel een ontzettend lekker papje.

Romige Tomaten Orzo

2 porties | 20-30 minuten

1. Verwarm de olie in een grote pan
2. Snipper de ui en knoflook
3. Fruit de ui en knoflook tot ze glazig zijn
4. Snijd de cherrytomaten door de helft
5. Voeg de cherrytomaten aan de ui en knoflook toe
6. Voeg de tomatenpuree, orzo en het glas bouillon toe wanneer de cherrytomaten gebarsten zijn

7. Voeg de kookroom toe wanneer de orzo het vocht opgenomen heeft en al dente is
8. Voeg de mozzarella naar smaak toe wanneer de orzo de kookroom voor een groot deel heeft opgenomen
9. Roer tot het een mooi geheel wordt

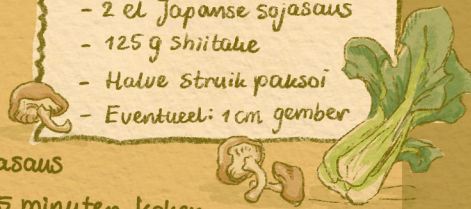
De Voortreffelijke Shiitake-Noedelsoep

1. Kook de noedels 6 minuten in de pan en giet deze af
2. Verwarm de olie in een grote pan
3. Snijd de knoflook, shiitake en gember in stukjes
4. Fruit de knoflook en gember 5 minuten in de pan
5. Schenk het water in de pan
6. Voeg de groentebouillon, Japanse sojasaus en shiitake toe en laat deze voor 5 minuten koken
7. Snijd de paksoi in stukken
8. Voeg vervolgens de paksoi toe en laat deze 5 minuten koken
9. Voeg de noedels aan de soep toe

Ingrediënten

(twee porties, 20-30 minuten)

- Olijfolie
- 1 teen knoflook
- 125 g fijne eiernoedels
- 750 ml water
- 1 groentebouillon
- 2 el Japanse sojasaus
- 125 g shiitake
- Halve struik paksoi
- Eventueel: 1 cm gember

De voortreffelijke Shiitake-noedelsoep

Na het maken van vele tosti's en pasta's wilde ik mezelf meer uitdagen. Ik besloot daarom om noedelsoep te gaan maken, maar dan ook écht een goede noedelsoep – wat dat dan ook mag betekenen. Ik zocht naar lekkere recepten en vond er een die helemaal perfect leek. Het enige wat het voor mij minder perfect maakte, was de gember die eraan toegevoegd moest worden en dus besloot ik om die weg te laten. Met pijn in mijn hart kocht ik alle ingrediënten, waardoor ik bijna failliet ging. Na de snijplank gepakt te hebben, zocht ik de grote shiitakestukken uit en sneed die vervolgens in tweeën. De kleine shiitakes liet ik met rust. Ik zette de pan op het vuur en wachtte tot de olijfolie heet was, waarna ik de gesneden knoflook erin gooide. Ondertussen had ik water gekookt en ook dit voegde ik samen met groentebouillon toe aan de fruitende knoflook. Het voelde verkeerd om dit water bij de olie te schenken, maar in het recept stond toch dat dit moest. Daarna gooide ik ook de shiitakestukken erbij en liet het geheel voor vijf minuten koken. Hierna voegde ik ook gesneden paksoi toe. Ik vergeet alleen altijd dat de noedels ook nog gekookt moeten worden: ik ben immers bezig met het maken van een noedelsoep. Ook nu. Nadat ik dit in tijdstress gedaan had, kon ik de noedels bij de soep doen en had ik eindelijk mijn écht goede noedelsoep!

Ik hoop dat deze gerechten bij jou in de smaak vallen, en je vol trots een foto van het avondeten naar een vriend of vriendin kan sturen. Gebruik vooral je fantasie bij deze simpele recepten: voeg hier en daar een ei toe, garneer eens een beetje of strooi ergens wat kaas overheen. Eet smakelijk! ▲

BABEL BABBELBOX

‘De Babel Babelbox’, onze maandelijkse rubriek, is geopend! Babels redacteuren schrijven een persoonlijke bijdrage over het thema van de maand. Deze maand reageerden ze op de vraag: wat betekent het thema van deze maand: trots voor jou?

Tekst door Phoebe Meekel, Sophie Meijer, Sybren Sybesma

Sophie

Trots zijn is niet moeilijk, het gebeurt me vaak genoeg. Als mijn vriend een aantal goede *pitches* laat zien op het honkbalveld en het publiek daarom juicht, ben ik trots. Als mijn praktisch blinde kat zonder te vallen van de trap afkomt ben ik trots. En als een van mijn vriendinnen een megabijzondere baan heeft binnengesleept, ben ik misschien nog wel het meest trots. Trots zijn op jezelf is wel moeilijk, dat gebeurt me minder vaak. Omdat ik het moeilijk vind, zoek ik het in de kleine dingen in het leven. Zojuist, op een zondagavond om half tien, heb ik mijn to-do lijst van deze week helemaal af kunnen ronden. Elk vakje dat een dag moest voorstellen, bevatte minimaal drie taken. En door al die taken staat nu een dikke vette streep. Ik ben klaar, ik ben moe, maar ik ben bovenal trots!

Sybren

Mijn zwem-, judo- en middelbareschool-diploma's en de bullen van mijn studentenvereniging en de universiteit liggen ergens in mijn ouderlijk huis in een doos, nog keurig in hun mapje. Ze wachten op het moment dat ik ze meeneem, als ik ooit een eigen huis heb. Ik heb ze dus niet opgehangen en ingelijst. Niemand die

mijn kamer binnenstapt zal zien dat ik ben afgestudeerd. Ik houd er niet zo van om dat soort dingen aan de muur te hebben hangen. Ik vind niet dat anderen ze hoeven te zien.

‘Maar ben je er dan niet trots op?’ vroeg een vriend die zijn bul wel opgehangen had.

Een open deur: ja, natuurlijk ben ik er trots op. Maar ik vind niet dat anderen mijn trots in ogenschouw hoeven te nemen. Zolang ik zelf maar weet dat ik trots ben. Dat is voor mij genoeg.

Phoebe

Als je trots bent op een vriend of vriendin, schroom dan niet om dit aan hem of haar te vertellen. Zo'n compliment doet niemand kwaad en kan zelfs iemands dag beter maken! Vertel een vriend wat die zo goed doet of kan en waarom je diegene waardeert. Maar hou je ook niet in bij de caissière met een cool kapsel of de docent die goed les heeft gegeven. Vaak houden we dit soort gedachten voor onszelf, terwijl dit heel erg zonde is. Ik denk dat de wereld een klein beetje mooier wordt als we allemaal regelmatig naar anderen uiten hoe trots we op ze zijn. En daarbij, wat heb je te verliezen? ▲